

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. งานกิจการนักเรียน
 - 1.1 ความหมายของงานกิจการนักเรียน
 - 1.2 ประโยชน์และความสำคัญของงานกิจการนักเรียน
2. แนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 - 2.1 ขั้นตอนในการดำเนินการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน
 - 2.2 ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียน
3. การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล
 - 3.1 ความหมายของนิติบุคคล
 - 3.2 แนวทางส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล
 - 3.3 ประโยชน์ของการที่สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล
4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
แนวคิดและทฤษฎีของเดมมิ่ง W. EDWARDS DEMING
5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก กับการบริหารงานกิจการนักเรียน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ
7. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. งานกิจการนักเรียน

1.1 ความหมายของงานกิจการนักเรียน

กิติมา ปรีดีดิถ (2532 : 165) ได้เน้นว่างานกิจการนักเรียนเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณภาพและความรู้ ออกไปประกอบอาชีพและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ส่งเสริมความถนัดและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน
2. ส่งเสริมสุขภาพนักเรียนอย่างทั่วถึง
3. ส่งเสริมจรรยาบรรณอาชีพอันดีงามในสังคม และเทิดทูนวัฒนธรรมอันดีของชาติ
4. ช่วยแก้ปัญหานักเรียนที่ขาดแคลนและขาดเรียน
5. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพนักเรียน ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้ถึงเทคนิค

ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

6. กิจกรรมนักเรียนเป็นสื่อกลางมีหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2535 : 13) ได้สรุปความหมายของงานกิจการนักเรียนว่า เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นตามปกติ เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมการเรียนของนักเรียนให้ก้าวหน้า ประสบผลสำเร็จและมุ่งส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดี อันจะมีผลถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ และความรู้ความสามารถ หรือความถนัดเฉพาะตนของนักเรียนแต่ละคนให้ก้าวหน้า และเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ตัวของเขาเอง ทั้งในขณะที่มีชีวิตอยู่ในโรงเรียนและเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปสู่อาชีพการงานอีกด้วย

กรมสามัญศึกษา (2540 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารกิจการนักเรียนไว้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนโดยตรง นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ เป็นงานที่มุ่งส่งเสริมชีวิต ความเป็นอยู่ของนักเรียนให้ดีขึ้นไปด้วยดี อันจะส่งผลต่อไปถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ หรือความถนัด ความสนใจของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข : 260) ได้ให้ความหมายงานกิจการนักเรียนว่า หมายถึง บรรดากิจกรรมประกอบหรือนอกหลักสูตรทั้งหลายที่ให้การศึกษานักเรียนนอกห้องเรียน จัดขึ้นโดยนักเรียนสมัครใจที่จะเข้าห้องเรียนเอง โดยความเห็นชอบของครู อาจารย์ ไม่มีภาระให้คะแนนใด ๆ ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กเลื่อนชั้นหรือสำเร็จการศึกษา เช่น กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมโครงการสอนในชั้นเรียน กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความเข้าใจเฉพาะและความสามารถพิเศษ กิจกรรมที่เป็นบริการภายในโรงเรียน กิจกรรมที่เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ กิจกรรมทางสังคม สันทนาการ และกิจกรรมทางด้านกีฬา

เบอดี (Berdie, 1971 : 69) ให้ความหมายว่า งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่ประยุกต์ความรู้ หลักการ ซึ่งเป็นการผสมผสานวิชาการทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา นำมาใช้กับนักเรียน

กูด (Good, 1973 : 653) อธิบายว่า งานกิจการนักเรียน เป็นการบริหารของโรงเรียน ทุกระดับที่พึงจัดให้แก่ นักเรียน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เช่น การให้คำปรึกษา การให้บริการ และสวัสดิการนักเรียน เช่น การแนะแนวการศึกษา การแนะแนวอาชีพ การจัดหางาน การบริการหอพัก และกรให้คำปรึกษาแก่องค์การนักเรียน เป็นต้น

สรุป งานกิจการนักเรียน หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนในห้องเรียน และเริ่มตั้งแต่ก่อนที่เด็กจะเข้าเรียน กำลังเรียน และออกจากโรงเรียนแล้ว และเป็นงานที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถต่าง ๆ ของนักเรียน รวมทั้งอำนวยความสะดวก และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักเรียนกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

1.2 ประโยชน์และความสำคัญของงานกิจการนักเรียน

ธีรวุฒิ ประทุมมาร์ตน์ (2534 : 6-7) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานกิจการนักเรียนว่า สามารถแยกประเด็นได้ดังนี้

1. ความสำคัญต่อตัวนักเรียนเอง การบริหารกิจการนักเรียน ช่วยให้นักเรียนรายบุคคล ได้มีโอกาสคลายเครียดจากการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ
2. ความสำคัญต่อครู-อาจารย์ การบริหารกิจการนักเรียนช่วยให้ ครู-อาจารย์ ได้สัมพันธ์กับนักเรียนเป็นรายบุคคล จนรู้จักนักเรียนรายบุคคล ด้านความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ธรรมชาติ และสามารถให้ความช่วยเหลือเป็นรายบุคคลได้ดียิ่งขึ้น
3. ความสำคัญต่อผู้บริหารโรงเรียน การบริหารกิจการนักเรียนช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ผู้ปกครอง นายจ้าง และโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่สูงขึ้น
4. ความสำคัญต่อการแนะแนว การบริหารกิจการนักเรียนช่วยให้ครูแนะแนวที่ไม่มีแบบทดสอบความถนัด ความสนใจ ได้ข้อมูลด้านความถนัด และความสนใจจากการสังเกตและบันทึกข้อมูลประจำวันในการร่วมกิจกรรมนักเรียนรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อนำไปประกอบการให้คำปรึกษาหารือนักเรียนในการตัดสินใจวางแผนเลือกอาชีพ และเลือกสายการเรียนให้เหมาะสมกับตน
5. ความสำคัญต่อประเทศชาติ การบริหารกิจการนักเรียนช่วยให้ประเทศชาติได้ผลเมืองที่เทียบพร้อมด้วยปัญญาธรรม สามัคคีธรรม และคารวะธรรมเป็นผลเมืองที่ประเทศชาติปรารถนา

กลาธอร์น และสเปนเซอร์ (Glatthorn and Spencer, 1986 : 99-100) ได้กล่าวถึงความสำคัญ
 ของกิจกรรมนักเรียน ว่า

1. กิจกรรมนักเรียนจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำ และความสามารถในการตัดสินใจใน
 การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน ทักษะเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน
 เช่น การอ่าน การฟัง การพูด แต่จะได้มาจากการที่นักเรียนได้พบกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ภายใต้
 การเอาใจใส่ดูแลจากอาจารย์ที่ปรึกษาในโรงเรียนระหว่างที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

2. กิจกรรมนักเรียนจะสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนไม่ว่า
 จะเป็นเพศเดียวกันหรือต่างเพศ เด็กจำเป็นจะต้องเรียนรู้แนวทางใหม่ ๆ ในการที่จะเข้าสังคม การอยู่
 ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน การเข้าร่วมกิจกรรมจะทำให้เขาเหล่านั้นเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างเป็น
 ธรรมชาติ

3. การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนจะพัฒนาทางด้านสติปัญญา และความสามารถ
 หลาย ๆ อย่าง แต่การเรียนในชั้นเรียนส่วนใหญ่จะพัฒนานักเรียนทางด้านการใช้ภาษาและทางสติ
 ปัญญาเท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงแล้ว นักเรียนซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น ย่อมต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่
 ทำทาย ทั้งนี้เพื่อพวกเขาจะได้พัฒนาทักษะหลาย ๆ อย่างตามความเจริญเติบโตของร่างกายและสติ
 ปัญญา ขณะเดียวกันก็ต้องการ โอกาสที่จะได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมในการใช้ทักษะต่าง ๆ
 ที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

4. กิจกรรมนักเรียนจะช่วยพัฒนาทักษะในการปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี
 นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นวัยที่เขาเหล่านั้นพยายามที่จะทำความเข้าใจ
 กับตนเองและควบคุมความรู้สึกนึกคิดของตนเองให้ได้อย่างมั่นคง จึงต้องให้นักเรียนได้พัฒนาใน
 ทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและค่านิยม แต่ในการเรียนในชั้นเรียนปกติ
 นั้น นักเรียนจะไม่มีโอกาสได้แสดงบทบาทเช่นนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการถามตอบ และจะ
 มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กันได้ดีก็เฉพาะเวลาที่ครูหยุดพูด การจัดกิจกรรมนักเรียนจะมีส่วนช่วย
 เพิ่มพูนทักษะเหล่านี้ เช่น ทักษะในการสร้างความสนิทสนม ทักษะในการรับรู้และเข้าใจความรู้สึก
 ระหว่างกัน และทักษะแสดงความคิดเห็น

5. การเข้าร่วมกิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียน
 อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยปกติแล้วนักเรียนจะคุ้นเคยกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันเฉพาะเพื่อนในชั้นเรียน
 หรือเฉพาะกลุ่มเล็ก ๆ ของคนเท่านั้น ซึ่งนักเรียนมักจะแบ่งกลุ่มกันตามความสามารถในการเรียน
 นักเรียนจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับกลุ่มเพื่อนที่มีความสามารถเท่า ๆ กัน ดังนั้นจึงมักเกิดกลุ่มเล็ก ๆ
 ขึ้นหลายกลุ่มในชั้นเรียน โดยปกติจะแบ่งกันตามวงศ์ตระกูลหรือตามฐานะทางสังคม การจัดกิจกรรม
 นักเรียนที่ดีจะช่วยแก้ปัญหาการแบ่งกลุ่มของนักเรียนได้เป็นอย่างดี อันจะช่วยให้เกิดมิตรภาพที่ดี

โดยไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะกัน เช่น กลุ่มนักเรียนที่ร่วมเล่นดนตรีหรือกีฬา ก็จะมีคามสนิทสนมกัน โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ

6. กิจกรรมนักเรียนจะช่วยพัฒนาความสนใจใหม่ ๆ ให้เกิดกับนักเรียน เพราะนักเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับโอกาสในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งจะกระตุ้นให้เขาเกิดการสนใจในสิ่งใหม่ ๆ และพบกับความตื่นเต้นของกิจกรรมต่าง ๆ ช่วงชีวิตวัยเด็กเป็นวัยที่ต้องการสำรวจและทดลองสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเรื่องนี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในชั้นเรียน

7. โรงเรียนจำเป็นที่จะต้องช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความกระตือรือร้นของนักเรียนภายในโรงเรียนให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันพวกเขาที่ต้องการเวลาที่จะพักผ่อนเช่นเดียวกัน การเรียนในชั้นเรียนนักเรียนจะเป็นฝ่ายรับเป็นส่วนใหญ่ ทั้งจะต้องตั้งใจเรียนด้วยจึงทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้นการให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักเรียนจะเพิ่มความกระตือรือร้น ความกระฉับกระเฉง เด็กสามารถที่จะเคลื่อนไหวไปมาได้ตามความพอใจ มีความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ได้ ใช้พลังงานโดยไม่ต้องกังวล มีอิสระที่จะแสดงออก ซึ่งตรงกันข้ามกับการเรียนในชั้นเรียนที่นักเรียนส่วนใหญ่ต้องนั่งเงียบและไม่มีโอกาสแสดงออก

8. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องวิธีการต่าง ๆ การเล่นเกมและการจัดการแสดงต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนจึงยังจำเป็นอยู่มากและสมควรที่จะให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ กิจกรรมที่จะสนองความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ การประชุม การรณรงค์ งานเลี้ยงสังสรรค์ การแสดงดนตรีและการแสดงละคร เป็นต้น

9. การฝึกให้นักเรียนได้บริการคนอื่น ๆ เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญมาก เพราะต้องฝึกให้เขารู้จักบริการ หรือให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ด้วยตัวของเขาเอง มิใช่เฉพาะสิ่งของเท่านั้น แต่จะต้องรวมถึงการมีน้ำใจ เพื่อเขาจะได้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สำหรับการเรียนในชั้นเรียนปกติมักจะไม่มีใครได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกในเรื่องบริการและการให้ความร่วมมือกับสังคม เนื่องจากโอกาสไม่อำนวยให้ การจัดกิจกรรมหลากหลายอย่างพอเหมาะ ให้แก่นักเรียนจะช่วยสนองความจำเป็นในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

บลันท์ และคลอสไมเออร์ (Blount and Klausmeier, 1963 : 516) กล่าวว่า “การจัดกิจกรรมนักเรียนจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสฝึกและพัฒนาความเป็นผู้นำ รู้จักเคารพนับถือผู้อื่นและตนเอง มีสุขภาพดี มีความสุข มีทักษะในการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย มีอารมณ์มั่นคง สร้างค่านิยมที่เหมาะสม สร้างความสัมพันธ์ได้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย อีกทั้งมีโอกาสทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียน ครู อาจารย์ และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน และสามารถดำรงตนได้อย่างมีความสุข”

สรุปได้ว่า งานกิจการนักเรียนมีประโยชน์และความสำคัญ ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักตัดสินใจ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
2. ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาการเป็นผู้นำ พัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
3. ช่วยให้นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในงานบริหารของโรงเรียน เช่น กิจกรรมองค์การนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมดูแลงานปกครองและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

2. แนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

กิติมา ปรีดีติลล (2532: 185-186) ได้กล่าวว่า ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบ โดยถือหลักปฏิบัติดังนี้

1. กิจกรรมทุกประเภทจะต้องอยู่ในความดูแลของผู้บริหารและครูอย่างใกล้ชิด
2. ต้องมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญด้านต่างๆของนักเรียน
3. จำนวน ชนิด ประเภท ควรได้สัดส่วนกับจำนวนและความต้องการของนักเรียน
4. ต้องมีวิธีการจำกัดจำนวนกิจกรรม จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมเหล่านั้นด้วย
5. ควรมีการแนะแนวเกี่ยวกับการเลือกกิจกรรม
6. ครูและนักเรียนทุกคนมีสิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น
7. เวลา สถานที่ และภาวะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงเสมอ
8. กิจกรรมทุกอย่างต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาการของเด็ก ไม่ใช่เพื่อความดีความชอบของครูหรือนักเรียน

9. พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมบางอย่าง

10. หากมีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้องจะต้องแสดงรายรับรายจ่ายให้ละเอียด

รุ่ง พูลสวัสดิ์ (ม.ป.ป. : 92) ให้สาระสำคัญของกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นภายใต้ความเห็นของครูและผู้บริหาร
2. เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกเวลาเรียน
3. เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการเรียนในหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าร่วมตามความสมัครใจ
5. เป็นกิจกรรมที่ไม่มีหน่วยกิต ที่จะส่งผลให้นักเรียนสอบได้หรือสอบตก

สรุปได้ว่า การส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนเป็นกิจกรรมที่นักเรียนร่วมกันจัดขึ้นภายใต้ความเห็นของครูและผู้บริหาร เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกเวลาเรียนและจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการเรียนในหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าร่วมตามความสมัครใจ ต้องมีจุดประสงค์ที่จะส่งเสริมความเจริญด้านต่าง ๆ ของนักเรียน และต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาการของเด็ก ไม่ใช่เพื่อความดีความชอบของครูหรือนักเรียน

2.1 ขั้นตอนในการดำเนินการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน

กรรณิกา พันธ์อำพล (2535 : 198-203) กล่าวถึง กระบวนการในการดำเนินงานพัฒนางานกิจการนักเรียน ไว้ดังนี้

ผู้บริหารโรงเรียนนับว่าเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นทางด้าน การเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาตนเองให้เจริญงอกงามในทุกด้าน การดำเนินงานจึงต้องจัดให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการบริหารหรือเป็นไปตามสายงาน ซึ่งจะทำการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สำหรับกระบวนการพัฒนางานด้านกิจการนักเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งผู้ให้และผู้รับจึงควรดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของงานกิจการนักเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้ศึกษาในเรื่องสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร สังคมต้องการอะไร การเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งสร้างคนเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม คนที่มีความดีความงามในตน คนที่มีความสามารถ คือ รู้และทำเป็น มิใช่รู้ จำได้ แต่ทำอะไรไม่เป็น คนที่อยู่อย่างทำประโยชน์ เป็นประโยชน์แก่สังคม ใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สภาพเช่นนี้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาให้เขาเป็นบุคคลที่สังคมต้องการและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นจะอย่างไร นอกจากนี้ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารงานกิจการนักเรียนจะต้องศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นงานในหน้าที่หรืองานด้านบริการให้กับนักเรียน โดยศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาพัฒนา และสิ่งที่ผู้บริหาร ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาให้จริงจังก็คือ ความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และการจัดบริการสวัสดิการว่าสิ่งที่โรงเรียนจัดให้ นั้นตรงกับความต้องการของนักเรียนหรือไม่ มิใช่ว่าจัดเพราะโรงเรียนนั้น ๆ มีความพร้อมเฉพาะเรื่องนี้ แต่ไม่เป็นที่ต้องการของนักเรียน การจะพัฒนางานกิจการนักเรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุดผู้บริหารจะต้องศึกษาลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้อย่างละเอียดรอบคอบเพื่อผลของงานที่จะพัฒนาต่อไป

ขั้นตอนที่ 2. การวางแผน ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดจะเป็นผู้นำในขั้นนี้ และเป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบที่จะให้มีแผนงานไว้ใช้ในการดำเนินงานในขั้นต่อ ๆ ไป ขั้นนี้เป็นการ

นำเอาข้อมูลจากการที่ผู้บริหารจะต้องริเริ่ม โดยการจัดตั้งคณะทำการวิจัยแล้วนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของงานกิจการนักเรียนมาวางแผนแก้ปัญหา สิ่งที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงในการวางแผนก็คือ การวางแผนนั้นจะต้องเป็นการเตรียมการเพื่อผลที่ต้องการในอนาคต และจะต้องเป็นกระบวนการตัดสินใจอย่างมีระบบ มีผู้ที่เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วม เพื่อให้คนส่วนมากมีผลประโยชน์มากกว่าคนบางกลุ่ม

องค์ประกอบในการวางแผน

ในการวางแผนงานด้านกิจการนักเรียน ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่จะทำให้แผนนั้นบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายของโครงการต่าง ๆ ที่จะจัดในงานกิจการนักเรียน จะระบุให้ชัดเจนทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ

2. วิธีการ คือ การเลือกนโยบายของการจัดการแผนงาน วิธีดำเนินงานและวิธีปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์

3. ทรัพยากร คือ การกำหนดประเภทและปริมาณของทรัพยากรที่ต้องการในการจัดกิจกรรมและวิธีการที่จะให้ได้มา รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่กิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียน

4. การดำเนินงาน ในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ควรกำหนดวิธีการตัดสินใจและวิธีการที่จะนำมาตัดสินใจในการปฏิบัติให้เกิดประโยชน์

5. การควบคุม เป็นการกำหนดวิธีการที่จะคาดคะเน หรือตรวจสอบความผิดพลาดล้มเหลวที่จะเกิดขึ้น เพื่อหาวิธีป้องกันหรือแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
ลักษณะการวางแผนที่ดี

การวางแผนที่ดี จะช่วยทำให้การพัฒนางานกิจการนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนต้องการ ซึ่งควรจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงงานให้ดำเนินไปอย่างสร้างสรรค์

2. มีจุดประสงค์แน่นอน ชัดเจน เข้าใจง่าย

3. กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินการ ควรจะให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

4. คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน และความมุ่งหวังของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน

5. มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. นำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

7. แผนที่ยาวไว้จะต้องมีความยืดหยุ่น คือสามารถปรับใช้ได้ตามความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์

8. จะต้องสร้างความเจริญงอกงามให้แก่คณะครู อาจารย์ โดยการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ เพื่อช่วยให้บุคคลเหล่านั้นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. กำหนดบทบาทของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เพื่อมิให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการวางแผน

10. มีการใช้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของแผน

11. มีระบบควบคุมแผนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาและควบคุมคุณภาพของงาน

การวางแผนอย่างรอบคอบและถี่ถ้วน จะทำให้ผู้บริหารได้พัฒนางานกิจการนักเรียนในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดองค์การ การปกครอง การให้สวัสดิการ และการบริการต่าง ๆ เท่าที่กำลังและความสามารถของโรงเรียนนั้น ๆ จะสามารถกระทำได้สิ่งสำคัญที่ต้องปรากฏเป็นเงาเบื้องหลังของการวางแผนก็คือ ความสำนึกถึงความสำคัญของการวางแผนโดยตัวผู้บริหารเอง และความสามารถในการประยุกต์ใช้การวางแผนให้ตอบสนองต่อภารกิจการพัฒนางานกิจการนักเรียน วิธีการทำงานโดยใช้แผน เป็นวิธีทำงานโดยหลักระบบ ทำให้สามารถมองและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ รอบด้าน พิจารณาครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เห็นถึงเค้าโครงและรายละเอียดในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ นโยบาย ทิศทางในการทำงานเด่นชัด สายงานต่อเนื่องกันทั้งระบบ รู้แผนงานโครงการ งบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้หรืออาจหาเพิ่มเติมได้ รู้แนวทางปฏิบัติเฉพาะโครงการ ซึ่งแสดงให้เห็นโดยแผนปฏิบัติการ แผนการเงินและทรัพยากร ตลอดจนแผนบริหารที่จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับการบริหารและการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เกิดผลดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ถ้าระบบการวางแผนดี จะเป็นผลให้โครงสร้างและกลไกในการวางแผนมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยไม่หลงทิศทางในการทำงาน ทำให้ระบบบริหารดำเนินการประสบผลสำเร็จ งานมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินงาน การที่จะทำให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบังเกิดผลดี ผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งสายงานให้ชัดเจน เพื่อผู้ที่ปฏิบัติงานจะได้ทราบอย่างแน่ชัดว่าสายงานของตนมีแนวการปฏิบัติอย่างไร ขอบข่ายงานปฏิบัติกว้างขวางแค่ไหน จะติดต่อประสานงานกับใคร ใครเป็นผู้รับผิดชอบงานใดบ้าง จะได้ไม่ทำงานก้าวก้ำหน้ากัน และพร้อมที่จะพัฒนางานให้เจริญยิ่งขึ้น งานในขั้นดำเนินการผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาท ดังนี้

1. คัดเลือกตัวบุคคลที่เหมาะสมให้เข้ามาทำงานด้านกิจการนักเรียน
2. มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากรที่รับผิดชอบในงาน

ต่าง ๆ

3. กำหนดบทบาทและหน้าที่ของทำงานด้านกิจการนักเรียนทุกตำแหน่งให้ชัดเจน
4. ประสานความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย
5. กำกับ ดูแล ควบคุม นิเทศการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนงาน และโครงการที่กำหนดไว้
6. ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานทุก ๆ ด้าน
7. อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านงบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ เป็นต้น

ในการดำเนินการเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนทุกแห่ง ถ้าผู้บริหารให้ความ สนใจเอาใจใส่ ย่อมจะทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเกิดความมั่นใจได้ว่างานกิจการนักเรียนจะดำเนินไปสู่ ความสำเร็จได้ด้วยดี แต่ถ้าผู้บริหารมองว่างานด้านนี้เป็นงานง่าย ไม่มีความสำคัญและขาดเหตุผลในการ ดำเนินงาน ก็อาจทำให้งานนี้ไม่พัฒนาและประสบความสำเร็จได้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เป็นการดำเนินงานขั้นสุดท้าย เพื่อพิจารณาตัดสินว่า งาน นั้นมีคุณภาพที่เกิดขึ้นตรงกับเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ มีอุปสรรคปัญหาอะไร และจะทำการแก้ไข อย่างไร จึงจะทำให้งานพัฒนาขึ้นไปได้ ผู้บริหารควรจะต้องตั้งบุคคลหลายฝ่ายขึ้นเป็นคณะกรรมการ ดำเนินการติดตามประเมินโปรแกรมงานและบริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น คณะกรรมการชุดนี้ ควรประกอบด้วย ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง นักเรียน และบุคลากรที่ทำงานด้านกิจการนักเรียนโดยตรง สำหรับจำนวนกรรมการนั้นจะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่และ จำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในโรงเรียนนั้น ๆ ถ้าเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ กรรมการควรมีจำนวน มาก สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กหรือโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน กรรมการก็ลดลงมา แต่อย่างไรก็ตามจำนวนที่แต่งตั้งควรจะไม่เกิน 9 คน และควรตั้งอนุกรรมการ ขึ้นด้วย ถ้าหากปรากฏว่าคณะกรรมการที่แต่งตั้งไว้มีภาระงานหนักเกินไป

กาญจนา ศรีกาสินธุ์ (2533 : 593-594) ได้กล่าวถึงคณะกรรมการการประเมินผลงาน และการประเมินบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านกิจการนักเรียน ควรพิจารณาข้อเสนอแนะต่อไปนี้ เพื่อนำไปเป็นหลักในการดำเนินการประเมินผล

1. การประเมินผลจะต้องประเมินตามแนวความมุ่งหมายที่วางไว้
2. เครื่องมือประเมินที่เลือกใช้จะต้องเที่ยงตรงและเชื่อถือได้
3. ควรประเมินบุคคลที่ทำงานประจำ และบุคคลที่สัมผัสอยู่กับงานที่กำลังดำเนินอยู่

จริง ๆ

2.2 ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียน

การบริหารกิจการนักเรียน มีขอบข่ายกว้างขวางมาก เนื่องจากงานกิจการนักเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน ตั้งแต่เริ่มเข้ามาอยู่ในโรงเรียน จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาออกไป ดังนั้นขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียน จึงมีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งขอบข่ายของงานบริหารกิจการนักเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ประกาศพรณ เอี่ยมสุกามิต และเดโช บุญยภักดิ์ (2526 : 799-800) ได้กำหนดขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้

1. งานกิจการนักเรียนก่อนเข้าโรงเรียน คือ งานที่ต้องดำเนินการก่อนที่เด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 การจัดทำเขตบริการ
- 1.2 การจัดทำสำมะโนนักเรียน
- 1.3 การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน
- 1.4 การจัดทำทะเบียนและระเบียนต่างๆ
- 1.5 การจัดปฐมนิเทศผู้ปกครอง

2. งานบริการนักเรียนระหว่างเรียน คือ งานบริการที่ช่วยส่งเสริมให้การเรียนของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 การบริการด้านสุขภาพ
- 2.2 การบริการอาหารกลางวัน
- 2.3 การบริการเพื่อสงเคราะห์นักเรียน
- 2.4 การบริการแนะแนว
- 2.5 การแก้ไขปัญหานักเรียนขาดเรียน

3. งานการจัดกิจกรรมนักเรียน คือ งานที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนในหลักสูตรบรรลุผลยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้นด้วย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 3.1 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย
- 3.2 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิชาการ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น
 - 3.2.1 การจัดสิ่งพิมพ์ของนักเรียน
 - 3.2.2 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านศิลปะ
 - 3.2.3 การจัดทัศนศึกษา
 - 3.2.4 การจัดสหกรณ์ในโรงเรียน
 - 3.2.5 การจัดกีฬา

3.2.6 การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรม

3.2.7 การบำเพ็ญคนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

4. งานบริการสำหรับผู้ห้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว คืองานที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่าของโรงเรียน อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ศิษย์เก่ามีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การติดตามผลนักเรียน

4.2 การให้ความรู้วิชาการก้าวหน้า

4.3 การสรรหายกย่องคนดีเด่นประจำชุมชน

4.4 การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526 : 69) ได้ระบุขอบข่ายงานกิจการนักเรียนไว้ ดังนี้คือ

1. การจัดทำเขตบริการของโรงเรียน
2. การจัดทำสำมะโนนักเรียน
3. การเกณฑ์ การรับนักเรียนเข้าเรียน
4. การปฐมนิเทศผู้ปกครองนักเรียน
5. การให้บริการทางสุขภาพอนามัย
6. การให้บริการอาหารกลางวันแก่นักเรียน
7. การให้บริการแก่นักเรียนขาดแคลน
8. การแก้ปัญหาให้นักเรียนขาดแคลน
9. การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
10. กิจกรรมชมรมสิ่งตีพิมพ์
11. กิจกรรมสหกรณ์นักเรียน
12. การให้บริการแนะแนว
13. กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 37) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนไว้ดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับการรับเด็กเข้าเรียน
2. การลงทะเบียนเรียน
3. การแบ่งกลุ่มแบ่งชั้นเรียน
4. การปฐมนิเทศ
5. การจัดให้ทุนการศึกษา

6. การจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร
7. การจัดบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ได้แก่ บริการสุขภาพอนามัย บริการแนะแนว บริการสอนเสริม เป็นต้น
8. การรักษาอนามัยและความประพฤตินักเรียน
9. การทำระเบียบสนทสนมกับหลักฐานและประวัตินักเรียน
10. การวิจัยประเมินผลและติดตามผลเมื่อนักเรียนสำเร็จไปแล้ว

มิลเลอร์ และปรินซ์ (Miller and Prince. 1977 : 11) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการบริหารกิจการนักเรียนว่าควรมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อมั่น 4 ประการ คือ

1. ความเชื่อมั่นและคุณค่าในความเป็นมนุษย์ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่จะช่วยให้นักเรียนแต่ละคน ได้พัฒนาถึงขีดความสามารถของแต่ละคน
2. ความเชื่อมั่นในความเสมอภาค ด้านความคิดและความรู้สึกในการทำงานหรือทำกิจกรรม ซึ่งไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ งานด้านกิจการนักเรียนควรให้ความสนใจในคุณค่าของความเป็นคนอย่างเสมอเหมือนทุกคน
3. มีความเชื่อว่า โลกนี้มีไว้สำหรับมนุษย์ทุกคน มีสังคมและชีวิตครอบครัวสำหรับเขา และมนุษย์จะต้องประกอบอาชีพ จึงเป็นหน้าที่ของงานกิจการนักเรียน ในการที่จะช่วยนักเรียน โดยเฉพาะวัยรุ่น ให้เขาสามารถปรับตัวและช่วยตนเองได้ เมื่อเขาเหล่านั้นเจริญเติบโตและพัฒนาบุคลิกภาพของเขาได้อย่างเต็มความสามารถ
4. มีความเชื่อว่า หากบุคคลมีประสบการณ์จะทำให้เขาเป็นคนทันสมัย ทนต่อเหตุการณ์เสมอ

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษา ได้แก่ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภามิตร และ เดโช บุญยักดิ์ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ มิลเลอร์ และปรินซ์ สรุปได้ว่า กิจกรรมนักเรียนที่สำคัญมีอยู่ 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการประชุมนิเทศนักเรียน กิจกรรมการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน กิจกรรมการจัดบริการสุขภาพและอนามัย นักเรียน กิจกรรมการจัดและบริการอาหารกลางวัน และกิจกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย ประกอบกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกได้มีการดำเนินกิจกรรม ดังกล่าวข้างต้นบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีความชัดเจนในการปฏิบัติที่สมบูรณ์ ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำเอากิจกรรมดังกล่าวมาพัฒนาแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ทั้ง 5 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมการประชุมนิเทศนักเรียน
2. กิจกรรมการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

3. กิจกรรมการจัดบริการสุขภาพและอนามัยนักเรียน
4. กิจกรรมการจัดและบริการอาหารกลางวัน
5. กิจกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย

ซึ่งในแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมการปฐมนิเทศนักเรียน

เมื่อโรงเรียนรับนักเรียนเข้าเรียนเสร็จสิ้นลงแล้ว ก่อนเปิดภาคเรียนภาคแรก กระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งผู้บริหารจะต้องจัดเตรียมการไว้คือ การจัดปฐมนิเทศนักเรียนซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนปรับตัวเข้ากับสถานที่ใหม่ และสภาพการณ์ใหม่ ๆ ได้ดี

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์ (2533 : 44) ได้กล่าวถึงการปฐมนิเทศนักเรียนไว้ว่า “นักเรียนใหม่ทั้งหมดควรได้รับการปฐมนิเทศอย่างเหมาะสมเพื่อให้รู้จักคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมใหม่ของ เขา...” สรุปไว้ว่า การปฐมนิเทศนักเรียน ควรประกอบด้วย

1. การจัดให้นักเรียนได้เดินดูอาคารสถานที่ต่าง ๆ โดยใช้นักเรียนด้วยกันเป็นผู้พาไป
2. การอธิบายถึงกฎและระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ได้ทราบ
3. การแนะนำให้รู้จักบุคคลต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครูประจำชั้น ครูแนะแนว

คณะกรรมการศึกษาของโรงเรียน เป็นต้น

4. การอธิบายถึงการจัดการเรียนการสอน การพักรับประทานอาหาร การออกนอก บริเวณโรงเรียน การเดินทางมาโรงเรียนและการเดินทางกลับบ้าน เป็นต้น

5. การปฏิบัติเมื่อมีการเจ็บป่วย หรือการรับบริการต่าง ๆ จากโรงเรียน

การอธิบายถึงกิจกรรมนักเรียนชนิดต่าง ๆ เช่น ชมรม สถานักเรียน กิจกรรม กีฬาประเภทต่าง ๆ และโรงเรียนควรเชิญผู้ปกครองเข้าร่วมฟังการปฐมนิเทศของโรงเรียนด้วยจะเป็นประโยชน์อย่างมาก โดยทางโรงเรียนจัดทำ “คู่มือผู้ปกครอง” ไว้พร้อมซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยในการติดต่อกับผู้ปกครองให้ประสบผลสำเร็จและใช้ในการบริหารงานด้านกิจการนักเรียนได้อย่างดีอีกด้วย วันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ขึ้นนี้ ควรถือโอกาสพูดถึงสิ่งทีนักเรียนใหม่ควรทำและควรจะมี เหมือนกับนักเรียนเก่าที่เคยทำไว้แล้ว เช่น การเสียสละ การมีวินัย ความซื่อสัตย์ การช่วยกันสร้าง และรักษาชื่อเสียงชื่อเสียงเกียรติคุณของโรงเรียน การวางตัวของนักเรียนต่อครูอาจารย์ และบุคคลอื่น ๆ ในโรงเรียน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการปฐมนิเทศจะช่วยให้ นักเรียนปรับตัวเข้ากับสถานที่และสิ่งแวดล้อมใหม่ ได้อย่างรวดเร็วดีกว่าจะให้นักเรียนได้ค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเองทีละน้อย ส่วนเนื้อหาการปฐมนิเทศนักเรียน ควรจะครอบคลุมเรื่องสำคัญ ๆ เช่น ประวัติของโรงเรียน ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตลอดจนแนะนำให้รู้จักบุคคลที่สำคัญของโรงเรียน

2. กิจกรรมการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่รับเอานักเรียนจากสังคมหลาย ๆ แบบมาอยู่ร่วมกัน ฉะนั้นโรงเรียนจึงต้องมีระเบียบวินัย เพื่อควบคุมให้นักเรียนเหล่านั้นรู้สึกควบคุมตัวเอง ประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนถูกต้องตามกาลเทศะ เป็นการเตรียมตัวนักเรียนสำหรับดำเนินชีวิตในภายหน้า เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ศิริวรรณ ขวดยิ่ง (2534 : 24) ได้สรุปความหมายของระเบียบวินัยไว้ว่า “ระเบียบวินัย หมายถึง ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้กำหนดขึ้นให้นักเรียนปฏิบัติตาม ถ้าฝ่าฝืนจะต้องมีการทำโทษตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้”

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข : 288) กล่าวไว้ว่า วินัยในโรงเรียน เป็นข้อบังคับที่ ครูและนักเรียนบัญญัติขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนควบคุมความประพฤติของตนเอง และเป็นแนวทางให้ครูได้ใช้ควบคุมนักเรียนเพื่อให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก : 133) ได้กำหนดแนวทางให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการ โดยสรุป ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ตลอดจนองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมกิจกรรมการสร้างวินัยในโรงเรียน
2. ประชุมปรึกษาหารือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรม ทบทวนผลการปฏิบัติกิจกรรมในรอบปีการศึกษาที่แล้วมา พร้อมหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่องนั้นๆ
3. ร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในโรงเรียนไว้ตลอดปีการศึกษา
4. ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย
5. ประเมินผลการปฏิบัติงานทุกระยะ และประเมินผลเมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา
6. รายงานผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

สรุปได้ว่า การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุด เพราะระเบียบวินัยจะช่วยทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และการสอนให้นักเรียนเคารพระเบียบวินัยของโรงเรียนจะช่วยให้นักเรียนรู้จักเคารพกฎหมายบ้านเมืองในเบื้องต้น เมื่อจบการศึกษาไปแล้วเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองที่ดี มีประสิทธิภาพในเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวินัย แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้กฎระเบียบวินัยให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนด้วย

3. กิจกรรมการจัดบริการสุขภาพและอนามัยนักเรียน

เป็นที่ทราบกันดีว่า การจัดการศึกษาในสถาบันต่าง ๆ จะต้องจัดให้สมดุลย์ เพื่อผู้เรียนได้พัฒนาทุกด้าน ไม่เฉพาะแต่ให้ความรู้ด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว ส่วนหนึ่งที่โรงเรียนจำเป็นต้องจัดให้มีขึ้นคือ การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสุขภาพอนามัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในวัยเรียน หากว่ามีสุขภาพแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพจิตดี ก็จะทำให้การเล่าเรียนดียิ่งขึ้น นักเรียนที่มีความเสียเปรียบด้านร่างกายและจิตใจ จะมีผลการเรียนด้อยลงไปกว่าสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ โรงเรียนควรจะจัดให้มีบริการเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัยนักเรียน เพราะบริการด้านนี้จะป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดในการช่วยเหลือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนและหน่วยอื่น ๆ ในโรงเรียน เพื่อที่โรงเรียนจะได้เข้าใจปัญหา สภาพที่แท้จริงของนักเรียนให้มากขึ้น และจะได้หาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและได้ผลมากที่สุด ได้มีผู้ให้รายละเอียดและแนวทางเกี่ยวกับการบริการสุขภาพของนักเรียนไว้หลายอย่าง เช่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ข : 278) ได้ให้รายละเอียดในการจัดบริการสุขภาพอนามัยไว้ ดังต่อไปนี้

1. การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโรงเรียน ให้ดีและถูกสุขลักษณะ เพื่อช่วยให้นักเรียนได้มีสภาวะทางร่างกาย อารมณ์ และสังคมที่ดี ช่วยป้องกันโรค ลดอุบัติเหตุ อีกทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัยดี และมีสุขนิสัยที่ดีด้วย เช่น การระบายลม แสงสว่างในห้องเรียน โต๊ะเรียน บริเวณโรงเรียน น้ำดื่ม น้ำใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม ต้องอยู่ในสภาพดีและถูกสุขลักษณะ

2. การบริการตรวจสุขภาพนักเรียนในโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาความผิดปกติทางด้านสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนตั้งแต่ระยะแรก เพื่อช่วยให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินการช่วยเหลือทัน่วงที ทั้งยังเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดต่อได้อีกด้วยและเป็นการปลูกฝังนิสัยในการรักษาและตรวจสุขภาพของตนเองอยู่เสมอ

3. การควบคุมโรคติดต่อ โรคติดต่อคือโรคที่เกิดขึ้นโดยเชื้อโรค หรือพิษของเชื้อโรค ซึ่งอาจถ่ายทอดจากคน สัตว์ หรือแมลง ไปสู่คนปกติได้ ทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งมีที่โรคติดต่ออันตรายที่ต้องเฝ้าระวังเมื่อเกิดโรคขึ้น เช่น อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ กาฬโรค ไข้กาฬหลังแอ่น ไข้รากสาดใหญ่ ไข้เหลือง กับโรคติดต่ออื่น ๆ เช่น โรคเหา โรคหิด โรคริคตีสีดวงตา ไข้หวัดใหญ่ โรคไอกรน โรคคางทูม ฯลฯ เป็นต้น

4. การปฐมพยาบาล เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน ที่ได้รับอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย เพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยที่นักเรียนได้รับเป็นการเบื้องต้น ก่อนที่จะนำส่งโรงพยาบาล โรงเรียนจึงควรจัดให้มีห้องพยาบาลพร้อมครุภัณฑ์ และจัดให้มีเวชภัณฑ์ประเภทยาและเวชภัณฑ์อื่น ๆ เช่น

แก๊วฯ ผ้าพันแผล ตำลึง กล้วย ปรอท ไม้สำหรับเข้าฝือก เป็นต้น และโรงเรียนจะต้องมอบหมายให้ครูคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนรับผิดชอบดูแลด้านพยาบาล ในกรณีที่ไม่มีพยาบาลประจำโรงเรียน

5. การจัดและบริการอาหาร การขาดแคลนอาหารกลางวันของนักเรียนนับว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของนักเรียน โรงเรียนจึงควรช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเหล่านี้ ให้มีอาหารกลางวันรับประทาน โดยจัดโครงการอาหารกลางวันขึ้นในโรงเรียน เป็นการส่งเสริมโภชนาการที่ดี ปลูกฝังนิสัยการกินอยู่ที่ดี ทั้งยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนอีกด้วย

6. การจัดโครงการสวัสดิภาพของนักเรียนในโรงเรียน เมื่อนักเรียนอยู่ในโรงเรียนหน้าที่ของโรงเรียนนอกจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแล้ว โรงเรียนยังจะต้องดูแลด้านความปลอดภัย มิให้นักเรียนได้รับอันตรายหรืออุบัติเหตุขึ้นได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก : 108) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. จัดตั้งและประชุมกรรมการ
2. จัดให้ครูประจำชั้นหรือผู้นำอนามัยนักเรียนตรวจสอบสุขภาพ ตลอดจนความสะอาดของร่างกายและเสื้อผ้า พร้อมบันทึกผลการตรวจ
3. ให้ครูทำหน้าที่ครูอนามัย หรือพยาบาลของโรงเรียนประสานงานการตรวจสอบสุขภาพนักเรียนกับเจ้าหน้าที่อนามัยหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
4. ประสานงานโครงการทันตสุขภาพ โดยให้ครูคณะทำงานทำการตรวจพร้อมบันทึกและครูประจำชั้นดูแลนักเรียนแปรงฟัน อมฟลูออไรด์ แล้วรายงาน
5. จัดให้มีการกำกับ ควบคุมภาวะโภชนาการของนักเรียนโดยให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ได้รับมอบหมายเพื่อชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูงนักเรียนทุกคนปีละ 2 ครั้ง
6. กำกับควบคุมการจัดทำบัตรสุขภาพนักเรียน โรงเรียนอาจให้ครูประจำชั้นเป็นผู้เก็บบัตรสุขภาพนักเรียน หรืออาจให้ครูผู้ทำหน้าที่พยาบาลเป็นผู้เก็บเพื่อสะดวกในกรณีที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาตรวจและป้องกันรักษาจะได้บันทึกสะดวก
7. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยโรงเรียน ในการอบรมนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัย กรณีที่โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเข้าโครงการ โดยประสานกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ประธานกลุ่มโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่น ผู้นำในท้องถิ่นและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน

8. กำกับ ควบคุมและสนับสนุนการดำเนินการด้านต่างๆ ของผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมอนามัยนักเรียน โดยจัดให้มีการเผยแพร่ข่าวสาร บริการอนามัย และสร้างสุขนิสัยส่วนบุคคล

9. จัดให้มีห้องพยาบาลและให้บริการด้านการรักษาผู้เจ็บป่วย

โรงเรียนขนาดเล็ก อาจจัดมุมพยาบาล มีตู้ยาขนาดเล็ก ไม้ม้วนไคมุมหนึ่งของห้องพักครู หรือห้องสมุด เป็นต้น

โรงเรียนขนาดกลาง เป็นการจัดห้องพยาบาลขนาดโตขึ้นกว่าแบบแรก มีห้องเป็นสัดส่วนต่างหาก มีเครื่องใช้ เครื่องมือมากขึ้น มีตู้ยา เตียงนอน เป็นต้น

โรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนมาก สามารถจัดห้องพยาบาลเป็นสัดส่วนต่างหากหรือเป็นอนามัยต่างหาก มีพยาบาลโรงเรียน หรือแพทย์มาให้บริการดูแลนักเรียนด้วย

สรุปได้ว่า ตัวประกอบสำคัญอย่างหนึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย คือ การบริการเกี่ยวกับด้านสุขภาพอนามัยนักเรียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน ตลอดจนการจัดการสอนด้านสุขศึกษา ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการบริการด้านสุขภาพอนามัยนักเรียนเป็นอย่างดี และควรมีการวางแผนในการดำเนินงานอย่างรัดกุม ทั้งนี้เพื่อให้ให้นักเรียนมีสุขภาพ พลานามัยสมบูรณ์ทั้งกายและใจเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

4. กิจกรรมการจัดและบริการอาหารกลางวัน

ธีรวุฒิ ประทุมมารัตน์ (2534 : 93) ได้ให้ความหมายการจัดบริการอาหารกลางวันไว้ว่า การจัดบริการอาหารกลางวันนักเรียน คือ กิจกรรมบริการอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดทำขึ้นจำหน่ายให้กับนักเรียน โดยไม่คิดกำไร เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารได้ครบถ้วน ได้สัดส่วนเพียงหนึ่งในสามมือของความต้องการอาหารประจำวันของนักเรียนในวันหนึ่ง

อาหารที่มีคุณภาพและปริมาณเพียงพอจะส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรง มีพัฒนาการทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ตลอดจนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดและพร้อมที่จะศึกษาลำเรียนต่อไป ดังนั้นโรงเรียนจึงให้ความสำคัญต่อบริการอาหารกลางวัน โดยทั่วไปแล้วหลักการจัดบริการอาหารกลางวันมีดังนี้

1. เป็นบริการที่มุ่งให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนไม่มุ่งหวังกำไร
2. นักเรียนต้องได้รับอาหารที่มีทั้งปริมาณและคุณภาพที่ได้สัดส่วนตามหลักโภชนาการ
3. นักเรียนที่มีความขัดสนด้านการเงินได้มีอาหารรับประทาน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย
4. เป็นบริการที่อำนวยความสะดวกแก่ครูและนักเรียน
5. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักโภชนาการ วิธีการ

ปรุงและถนอมอาหาร มารยาทในการรับประทานอาหาร ฯลฯ

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2533 : 377-378) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายในการจัดบริการอาหารกลางวัน หอสรุปได้ว่า การจัดอาหารกลางวันไม่ควรทำเป็นการค้าเพื่อผลกำไรแต่ควรมุ่งเพื่อประโยชน์โดยตรงที่จะเกิดแก่นักเรียนดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดี
2. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประทานอาหารในราคาถูก
3. เพื่อช่วยนักเรียนที่ขาดส่นด้านการเงิน ได้มีอาหารรับประทานโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย
4. เพื่อช่วยให้นักเรียนและครูได้รับประทานอาหารที่สะอาดถูกสุขลักษณะ
5. เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักเรียนและครู ในการรับประทานอาหารกลางวัน
6. เพื่อช่วยป้องกันโรคขาดสารอาหารหรือขาดธาตุอาหารให้แก่เด็กนักเรียน
7. เพื่อเป็นตัวอย่างด้านโภชนาการให้แก่เด็กนักเรียนและผู้ปกครอง
8. เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิชาการต่าง ๆ ในภาคปฏิบัติจริง เช่น ชนิด ประโยชน์และคุณค่าของอาหาร การจัดการปรับปรุงการถนอมอาหาร มารยาทในการรับประทาน นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์แก่การศึกษาวิชาสังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ ฯลฯ อีกด้วย

รูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน สันสมุทร อินาตา(2535 : 7) ได้สรุปไว้ 6 รูปแบบ สำหรับให้โรงเรียนประถมศึกษาที่นักเรียนมีปัญหาทางโภชนาการ จัดดำเนินการดังนี้

รูปแบบที่ 1 รูปแบบให้มีกิน

มีลักษณะความหมายเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันสำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร เป็นรูปแบบขั้นต้นที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กนักเรียนมีอาหารกิน ให้อ้อมท้องบรรเทาความหิวโหย

บทบาทหน้าที่ของบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียน

1. จัดประชุมครู ผู้ปกครอง วางแผนปฏิบัติการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันเพื่อเด็กจะมีกินให้อิ่มท้อง
2. พยายามสนับสนุนให้ครู-อาจารย์ร่วมรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียนทุกวัน

ครู

1. ช่วยจัดกิจกรรมอาหารกลางวันให้เด็กมีกิน ตามแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

ผู้ปกครอง สนับสนุนวัสดุคิบหรือผลผลิตทางการเกษตรให้แก่โรงเรียน

ผู้ปกครอง สนับสนุนวัสดุคิบหรือผลผลิตทางการเกษตรให้แก่โรงเรียน

รูปแบบที่ 2 รูปแบบทำมาจอบ้าน

ลักษณะและความหมายเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน ที่ให้นักเรียนนำอาหารมาจากบ้าน โดยครู นักเรียนร่วมกันจัดสถานที่และที่นั่งรับประทานอาหาร ซึ่งจะเป็นโต๊ะหรือปูนั้งก็ได้ นักเรียนร่วมกันรับประทานอาหารเป็นกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนอาหารซึ่งกันและกัน การแบ่งปันอาหารกันกิน

บทบาทหน้าที่ของบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียน

1. ทำหนังสือแจ้งผู้ปกครอง ขอความร่วมมือจัดทำอาหารให้นักเรียนมารับประทานอาหารที่โรงเรียนและไม่กลับไปรับประทานอาหารกลางวันที่บ้าน

2. สนับสนุนให้ครูทุกคนรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียน

ครู

1. จัดเตรียมสถานที่เก็บข้าวห่อหรือปิ่นโตที่นักเรียนนำมาจากบ้านรวมกันไว้ที่

โรงอาหารอย่างปลอดภัย

2. กำกับดูแลการรับประทานอาหารของนักเรียนอย่างทั่วถึง โดยสนใจและให้ดูแลนักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการเป็นพิเศษ

3. นำอาหารมารับประทานที่โรงเรียนทุกวัน เพื่อเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน

ผู้ปกครอง ให้การสนับสนุนโรงเรียนตามที่โรงเรียนขอความร่วมมือ

รูปแบบที่ 3 รูปแบบอาหารเสริม

ลักษณะและความหมาย เป็นรูปแบบการจัดอาหารว่างในช่วงเวลาเช้าหรือบ่าย เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการ โดยทางโรงเรียนจัดอาหารเสริมจำหน่ายแก่นักเรียนทั่วไปและบริการฟรีสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการ อาหารเสริม ที่ควรจัดในโรงเรียนประถมศึกษาควรเป็นอาหารที่ราคาถูก แต่คุณค่าทางโภชนาการสูง เช่น นมถั่วเหลือง ถั่วดำต้ม ถั่วเขียวต้ม น้ำตาลเป็นต้น

บทบาทหน้าที่ของบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียน

1. จัดอาหารเสริมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วัน จะเป็นตอนกลางวันหรือตอนบ่ายก็ได้ โดยเน้นที่นักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการเป็นพิเศษ

2. บริการฟรีสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการ

3. ขอความร่วมมือจากครูทุกคนรับประทานอาหารเสริมที่โรงเรียน

ครู

1. ช่วยจัดทำแผนปฏิบัติการ อาหารเสริมแต่ละภาคเรียน
2. ร่วมมือกับครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน จัดทำอาหารเสริม
3. รับประทานอาหารเสริมที่โรงเรียนจัดจำหน่ายเป็นประจำ

ผู้ปกครอง สนับสนุนให้บุตรหลานรับประทานอาหารเสริมที่ทางโรงเรียนจัดให้เป็น
ประจำ

รูปแบบที่ 4 รูปแบบเพิ่มเติม

ลักษณะและความหมาย เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันให้นักเรียน นำอาหารมาจากบ้าน แล้วทางโรงเรียนจัดทำอาหารกลางวันเพิ่มเติมให้ทุกวันเพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าตามหลักโภชนาการ และได้รับสารอาหารครบถ้วน เช่น จัดอาหารประเภทแกงและผักเพิ่มเติม แจกให้นักเรียนหรือจัดจำหน่ายในราคาถูกก็ได้ เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง ที่สภาพเศรษฐกิจของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง

บทบาทหน้าที่บุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียน

1. สนับสนุนครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันเป็นเลขานุการคณะทำงานจัดทำแผนปฏิบัติการจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน

2. ทำหนังสือขอรับบริจาคอาหารแห้ง อาหารสดจากผู้ปกครอง
3. สนับสนุนให้ครูรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียนทุกวัน

ครู

1. ร่วมมือครูหัวหน้าโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการ
2. ช่วยเหลือประกอบอาหาร เพื่อแจกจ่ายหรือจำหน่าย
3. รับประทานอาหารกลางวันร่วมกันที่โรงเรียนทุกวัน

ผู้ปกครอง

1. ร่วมมือบริจาคอาหารสด อาหารแห้งช่วยเหลือโรงเรียน
2. ร่วมมือให้บุตรหลานรับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียนทุกคน

รูปแบบที่ 5 รูปแบบอาหารจานเดียว

ลักษณะและความหมาย เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันที่โรงเรียนทั่วไปสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากราคาถูกประกอบง่าย มีคุณค่าทางอาหารครบ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการจัดสลับกับรูปแบบอื่น ๆ เพราะป้องกันการจัดอาหารที่จำเจ บางครั้ง นักเรียนอาจเบื่อข้าวโรงเรียนก็ทำอาหารจานเดียวแทน ซึ่งมีให้เลือกหลายชนิด ขนมนิมน้ำยา ก๋วยเตี๋ยว ราดหน้า ข้าวผัด

ข้าวราดแกง ฯลฯ เป็นต้น

บทบาทหน้าที่ของบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียน

1. สนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการ
2. สนับสนุนช่วยเหลือครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน ให้สามารถจัดรูปแบบ

อาหารจานเดียวอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 วัน เป็นประจำ

ครู

1. ช่วยครูหัวหน้าโครงการจัดทำแผนปฏิบัติการ
2. ช่วยเหลือครูหัวหน้าโครงการจัดทำอาหารจานเดียว
3. กำกับดูแลรับประทานอาหารของนักเรียน และเอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาทาง

โภชนาการ เป็นพิเศษ

4. ร่วมรับประทานอาหารกลางวันโรงเรียนทุกวัน

ผู้ปกครอง สนับสนุนให้บุตรหลานรับประทานอาหารกลางวันโรงเรียนจัดจำหน่าย

ทุกวัน

รูปแบบที่ 6 รูปแบบอาหารชุด

ลักษณะและความหมาย เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมอาหารกลางวันที่มีสมบูรณที่สุด ทั้งปริมาณและคุณค่าทางโภชนาการ อาหารชุดนี้ประกอบด้วย ข้าวกับข้าว และขนมหรือผลไม้ รูปแบบนี้ต้องการให้นักเรียนแข่งความประสงค์รับประทานเป็นรายเดือน จะทำให้โรงเรียนทราบจำนวนที่แน่นอนเพื่อโรงเรียนจะได้เตรียมอาหารได้เหมาะสมกับจำนวนนักเรียน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่มาก

บทบาทหน้าที่ของบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียน

1. เตรียมความพร้อมที่จะดำเนินการรูปแบบนี้เป็นอย่างดี มีแผนปฏิบัติการสถานที่

งบประมาณ บุคลากร

2. จัดประชุมครู ผู้ปกครองก่อนเปิดเรียนภาคต้นของทุกปีการศึกษา
3. จัดตั้งครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันจากครูที่มีสิทธิ์ทำในกิจกรรมอาหารกลางวัน
4. สนับสนุนครูรับประทานอาหารกลางวันโรงเรียนทุกวัน/ทุกคน

ครู

1. ช่วยเหลือครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน จัดทำแผนปฏิบัติการอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

2. ร่วมรับประทานอาหารกลางวันโรงเรียนทุกวัน
3. เอาใจใส่นักเรียนที่มีปัญหาทางโภชนาการเป็นพิเศษ

ผู้ปกครอง

1. สนับสนุนให้บุตรหลาน รับประทานอาหารกลางวันโรงเรียนทุกวัน
2. ให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมอาหารกลางวันตามเห็นสมควร เช่น จัดเลี้ยงอาหาร

นักเรียนในวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก : 109-110) ได้วางแผนปฏิบัติให้โรงเรียนดำเนินการไว้ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโดยแบ่งงาน แบ่งฝ่าย เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียน

ร่วมกันรับผิดชอบ

3. ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อวางแผนดำเนินการร่วมกัน กำหนดรูปแบบต่าง ๆ ของการจัดอาหารกลางวันในโรงเรียน และวางตัวบุคคลเพื่อทำหน้าที่ โดยมีนักเรียนและชุมชนร่วมดำเนินงาน

4. ประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อแจ้งนโยบายการจัดบริการอาหารกลางวัน และรับทราบข้อเสนอแนะ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการดำเนินงานและปรับเปลี่ยนไปสู่การปฏิบัติ

5. การดำเนินงานตามโครงการจัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียนในโรงเรียน มีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานจัดบริการอาหารกลางวันครบวงจร โดยโรงเรียนควรจัดให้มีสิ่งต่อไปนี้

- 5.1 จัดให้นักเรียนปฏิบัติงานเกษตรเพื่อนำผลสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน
- 5.2 จัดอาหารกลางวันช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลน
- 5.3 จัดให้มีอาหารเสริมพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการ
- 5.4 สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันทั้งในด้านการเงินและอุปกรณ์
- 5.5 ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้บริการอาหารกลางวันของโรงเรียน
- 5.6 จัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้
- 5.7 จัดให้มีกาชณะหรือที่ดื่มน้ำให้พอเพียงแก่นักเรียน
- 5.8 จัดให้มีที่เก็บและกำจัดขยะมูลฝอย
- 5.9 ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในด้านบริการ
- 5.10 ฝึกลักษณะที่ดีในการรับประทานอาหาร

6. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาสำหรับปีต่อไป ดำเนินการดังนี้

- 6.1 ควบคุมและตรวจสอบการจัดทำหลักฐาน เอกสาร ในการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวันทุกวันทั้งจัดบริการ
- 6.2 ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการอาหารกลางวันทุกภาคเรียน
- 6.3 จัดทำรายงานเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน
- 6.4 อื่น ๆ ที่ต้องการทราบข้อมูล เพื่อพัฒนางานจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนอย่างเต็มรูปแบบที่โรงเรียนมีความพร้อม

5. กิจกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย

การจัดกิจกรรมทางการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานตามโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนทั่วประเทศได้รับมอบหมายให้จัดกิจกรรมนี้ กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้น จะเน้นเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตย ระบบประชาธิปไตยและการเผยแพร่พฤติกรรมประชาธิปไตยสู่ชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 3) ได้กล่าวถึงลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน พอสรุปได้ว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยของ นักเรียนจะมีลักษณะ 3 ด้าน คือ

1. ด้านการยอมรับ ลักษณะของด้านนี้ได้แก่การเข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง การเคารพผู้ฟังและผู้พูด การพูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล การปฏิบัติตามข้อตกลงการไม่ละเมิดสถานที่ส่วนตัวของผู้อื่น การไม่ละเมิดทรัพย์สินของบุคคลอื่นและของส่วนรวม เป็นต้น
2. ด้านสามัคคีธรรม ลักษณะของด้านนี้ได้แก่การร่วมกันทำงานของกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ การยอมรับผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงแก้ไข การร่วมรับผิดชอบในผลงานของกลุ่ม และร่วมปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น
3. ด้านปัญญาธรรม ลักษณะของด้านนี้ได้แก่ อธิบายเหตุผลได้เมื่อต้องการตัดสินใจ อภิปรายซักถามและพุดจาได้ตอบได้ การยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเอง กลุ่ม และพยายามปรับปรุงแก้ไข การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล เป็นต้น

ระบบประชาธิปไตย เป็นการดำเนินงานหลาย ๆ อย่าง โดยใช้วิธีทำงานเป็นกลุ่มหรือกระบวนการ (Group process) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 16) ได้สรุปลักษณะของระบบประชาธิปไตยที่ควรให้มีขึ้นในโรงเรียน คือ

1. เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม (สี)
2. รับรู้และปฏิบัติตามนโยบายของกลุ่ม

3. ร่วมกำหนดนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายของกลุ่ม
4. ควบคุมและเสนอแนะการปฏิบัติตามนโยบาย
5. ใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งทุกชั้นตอน
6. สนับสนุนกิจกรรมการหาเสียง

การเผยแพร่พฤติกรรมประชาธิปไตยสู่ชุมชน เป็นกิจกรรมอีกอย่างหนึ่งที่โรงเรียนควรจัดเพราะโรงเรียนเป็นผู้นำในชุมชนเกือบทุก ๆ ด้าน ลักษณะของการเผยแพร่พฤติกรรมประชาธิปไตยสู่ชุมชนอาจจะกระทำได้หลายวิธี วิธีการของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 29) ได้แก่

การให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ชุมชน เผยแพร่โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น การกระจายเสียง การทำเอกสาร จัดทำป้ายนิเทศ การบรรยาย การอภิปราย จัดนิทรรศการ

7. จัดกิจกรรมที่ต้องทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่
 - การวางแผนในการทำงานร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกัน ประเมินผลการทำงานร่วมกัน
8. นำนักเรียนไปสังเกตการณ์ประชุมขององค์กรในหมู่บ้าน เช่น การประชุมสภาตำบล เป็นต้น
9. ชักชวนผู้ปกครองไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในชุมชน เช่น การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน การเลือกตั้งกำนัน เป็นต้น

การจัดตั้งสถานักเรียน ไพโรจน์ นาตะสุวรรณ และวันนอร์ มะทา (2528 : 32) ได้นิยามความหมายของสถานักเรียน ไว้ว่า “สถานักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการปกครองตนเอง เพื่อพัฒนาวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม” และยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสถานักเรียน หอสรุปได้มี 4 ประการคือ

1. คณะกรรมการผู้แทนนักเรียน มีหน้าที่วางระเบียบข้อบังคับแก่นักเรียนในโรงเรียน ควบคุมตรวจตราการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารนักเรียน
2. คณะกรรมการบริหารนักเรียน มีหน้าที่บริหารกิจกรรมนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน
3. คณะกรรมการตุลาการนักเรียน พิจารณาพิพากษาคดีของนักเรียนให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสถานักเรียน และเสนอผลการพิจารณาต่อผู้บริหารโรงเรียนเพื่อสั่งการ
4. คณะอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมสถานักเรียน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่คณะกรรมการนักเรียนในด้านการดำเนินงาน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาจารย์ที่ปรึกษา มีอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยับยั้งการดำเนินงานใด ๆ ของคณะกรรมการนักเรียนตามที่เห็นสมควร

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2533 : 523-524) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดตั้งสถานนักเรียนสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารควรพิจารณาแต่งตั้งครู – อาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถและมีความสนใจในงานสถานนักเรียน ให้เป็นผู้ทำหน้าที่ปรึกษาของสถานนักเรียน
2. ควรตั้งคณะกรรมการชั้นชุดหนึ่งประกอบด้วยฝ่ายนักเรียน ฝ่ายครูอาจารย์และผู้บริหาร ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ควรศึกษารูปแบบขององค์การสถานนักเรียน แล้วเลือกรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการจัดตั้งในโรงเรียนต่อไป
3. คณะกรรมการดังกล่าวทำการยกร่างธรรมนูญของสถานนักเรียน ซึ่งในธรรมนูญจะต้องประกอบด้วยมาตราหรือหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - 3.1 คำนำ หรือความมุ่งหมายของการจัดตั้งสถานนักเรียน
 - 3.2 สมาชิกของสถานนักเรียน
 - 3.3 เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ
 - 3.4 คณะกรรมการบริหาร
 - 3.5 หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ
 - 3.6 การประชุม
 - 3.7 คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ
 - 3.8 อำนาจของสถานนักเรียน
 - 3.9 การแก้ไขปรับปรุง กฎ ระเบียบต่าง ๆ
 - 3.10 สิทธิในการยับยั้ง
 - 3.11 การลงมติ
4. นำธรรมนูญเสนอเพื่อให้คณะนักเรียนลงมติรับรอง
5. ทำการเลือกผู้แทนนักเรียนเข้าไปทำหน้าที่ต่าง ๆ ในสถานนักเรียน เช่น หน้าที่ประธาน รองประธาน เลขานุการ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายวัสดุ-การเงิน เป็นต้น วิธีเลือกโดยทั่วไปก็มักใช้วิธีการเลือกกลุ่ม โสมรุม เลือกจากชั้นเรียน หรือเลือกจากชมรมหรือกลุ่มต่างๆ หรืออาจจะใช้วิธีต่าง ๆ เหล่านี้ประสมประสานกันก็ได้

จากวิธีการหรือแนวทางดังกล่าวนี้ ตั้งแต่ต้นจนถึงข้อสุดท้าย โรงเรียนก็จะมีสถานนักเรียนที่จะเริ่มทำงานต่อไปได้

ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โรงเรียนมีสภาพแตกต่างกัน การที่จะจัดกิจกรรมประชาธิปไตยให้เหมือนกันทุกโรงเรียนนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก ต้องเลือกจัดกิจกรรมที่สามารถจัดได้โดยคำนึงถึงบุคลากร งบประมาณ ความพร้อมด้านต่าง ๆ ประกอบกัน สำหรับวิธีการสร้างและปลูกฝัง

ประชาธิปไตยในโรงเรียน ซึ่งมีกิจกรรมอยู่หลายกิจกรรมที่ครูสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก : 113) ได้กำหนดให้โรงเรียนปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดสรุปดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ตลอดจนองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ทำให้งิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยบังเกิดประสิทธิภาพ
2. พิจารณาเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนากิจกรรมประชาธิปไตยให้นักเรียนได้มากที่สุด โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม
3. จัดให้มีสถานนักเรียนโดยดำเนินการตามคู่มือของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
4. ควบคุม กำกับ ดูแล ติดตามการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย
5. ประเมินผลการจัดกิจกรรมทุกระยะ และประเมินผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา
6. รายงานผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ

กล่าวโดยสรุปว่า การปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกประชาธิปไตย โรงเรียนควรเริ่มดำเนินการตั้งแต่วัยเด็กที่ต้องมาใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนพ้องที่จะฝึกฝนได้ โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม และการปฏิบัติของนักเรียนทั้งโรงเรียน

3. การบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล หอสรุปและนำหัวข้อที่จะนำเสนอ ดังต่อไปนี้

3.1 ความหมายของนิติบุคคล

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 14) กล่าวว่า “นิติบุคคล” หมายถึง องค์กรหรือคณะบุคคลซึ่งกฎหมายสมมติให้เป็นบุคคล เพื่อให้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย ความเป็นนิติบุคคลของระบบราชการเป็นเรื่อง “สมบัติ” ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นและการมีฐานะเป็นนิติบุคคลทำให้สถานศึกษาสามารถทำกิจกรรมได้ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา แต่ไม่ได้หมายถึง “ความเป็นอิสระ” โดยสิ้นเชิงจากหน่วยเหนือซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

พรชัย กาพันธ์ (2547 : 40-47) กล่าวว่า นิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้น เพื่อให้มีสิทธิ หน้าที่และสามารถทำกิจกรรมอันเป็นการก่อนิติสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ ภายในวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นิติบุคคลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. นิติบุคคลในกฎหมายมหาชน จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลธรรมดาารวมกันทำกิจกรรมอันใดอันหนึ่งและเพื่อให้ดำเนินการนั้น ๆ ได้ นิติบุคคลจำเป็นจะต้องมีทรัพย์สินและสามารถทำนิติกรรมต่าง ๆ ได้ โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลขึ้นตามกฎหมายและดำเนินกิจกรรมภายใต้นิติบุคคลเพียงคนเดียว เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของเอกชน และไม่มีการใช้อำนาจมหาชน

2. นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน หมายถึง นิติบุคคลที่เกิดขึ้นตามกฎหมายมหาชน มีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายให้จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ ดำเนินกิจกรรมที่เป็นบริการสาธารณะ และมีการใช้อำนาจมหาชน เช่น กระทรวง ทบวง กรม องค์การมหาชนของรัฐ เทศบาล วัด เป็นต้น สถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล หมายถึง โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาที่กฎหมายยอมรับให้สามารถทำกิจการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองภายในขอบวัตถุประสงค์ มีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่ของสถานศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ

3.2 แนวทางส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล

จากคู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 8-32) ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ดังนี้

3.2.1 หลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล

การบริหารจัดการของสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนและเป็นสถานศึกษาของรัฐ ซึ่งต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองของสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า “ธรรมาภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วย หลักการดังกล่าว ได้แก่

3.2.1.1 หลักนิติธรรม

3.2.1.2 หลักคุณธรรม

3.2.1.3 หลักความโปร่งใส

3.2.1.4 หลักการมีส่วนร่วม

3.2.1.5 หลักความรับผิดชอบ

3.2.1.6 หลักความคุ้มค่า

หลักธรรมาภิบาลอาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การดำเนินงานด้านวิชาการ งานงบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป

3.2.2 บทบาทอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นนิติบุคคล

กฎหมายว่าด้วย ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มีเจตนารมณ์ให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล ก็เพื่อให้สถานศึกษามีความอิสระ คล่องตัว สามารถบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาได้สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ตามหลักการกระจายอำนาจและการให้บริการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School based management) โดยมุ่งให้การบริหารจัดการศึกษาเบ็ดเสร็จ ที่สถานศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา ก็ไม่เหมือนความเป็นนิติบุคคลของ กระทรวง ทบวง กรม ที่มีหน้าที่ที่กว้างขวางกว่าในกรณีสถานศึกษา หากจะเทียบเคียงได้กับความเป็นนิติบุคคลของจังหวัด ตามกฎหมายว่าด้วย ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ที่ไม่อาจบริหารราชการภายในจังหวัดได้อย่างอิสระเหมือน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากแต่ยังต้องรับนโยบายจากส่วนกลางมาปฏิบัติ อีกทั้งการจัดซื้อ จัดจ้างก็ต้องดำเนินการภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 ดังนั้น การเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา จึงมิใช่ว่าสถานศึกษาจะใช้อำนาจหน้าที่ได้เองโดยอิสระ ปราศจากขอบเขตของกฎหมาย

3.2.3 วัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

3.2.3.1 เพื่อให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างเป็นอิสระ คล่องตัว ให้สามารถบริหารจัดการศึกษาได้สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ตามหลักการกระจายอำนาจและการบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3.2.3.2 เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

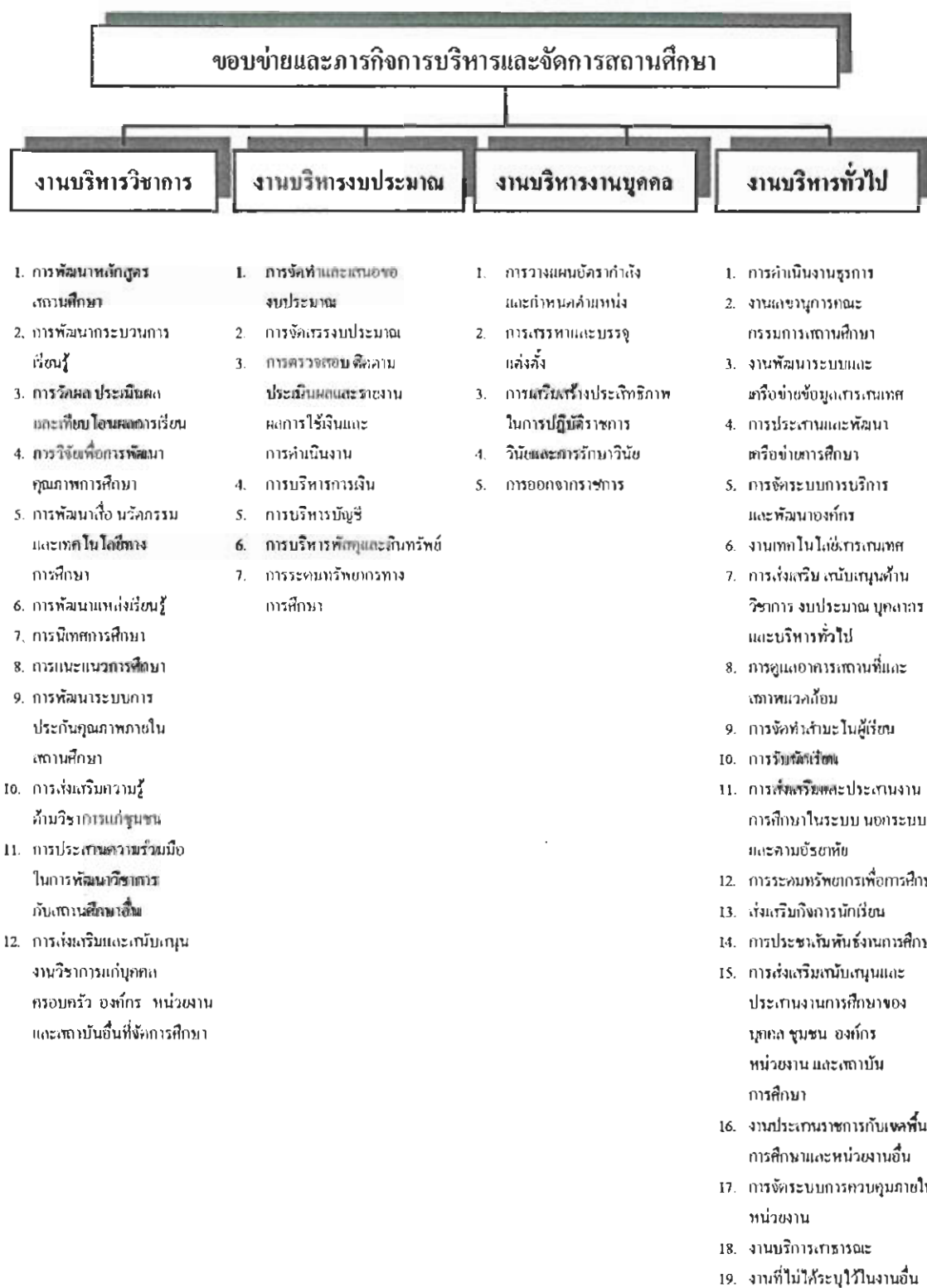
3.2.4 สิทธิและหน้าที่ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล

3.2.4.1 จะต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา

3.2.4.2 มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดทั้งกฎหมายว่าด้วยการศึกษา แห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2.4.3 ให้มีภารกิจบริหารจัดการศึกษา 4 ฝ่ายงาน ได้แก่ 1) งานวิชาการ 2) งานงบประมาณ 3) งานการบริหารงานบุคคล และ 4) งานบริหารทั่วไป

3.2.5 โครงสร้างขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา แสดงได้
 ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 โครงสร้างขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

3.3 ประโยชน์ของการที่สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 18-20) ได้กล่าวถึงความเป็นนิติบุคคล จะทำให้โรงเรียนได้ประโยชน์อย่างน้อย 4 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง สามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของโรงเรียนได้ดังที่ มาตรา 59 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดว่า “ให้สถานศึกษาของรัฐเป็นนิติบุคคล มีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและที่เป็นทรัพย์สินอื่นรวมทั้งจัดการรายได้จากบริการของสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และภารกิจของสถานศึกษา บรรดาอสังหาริมทรัพย์ที่สถานศึกษาของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคลได้มาโดยมีผู้อุทิศให้หรือ โดยการซื้อหรือแลกเปลี่ยนจากรายได้ของสถานศึกษาไม่ถือเป็นที่ราชพัสดุและให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสถานศึกษา”

ประการที่สอง สามารถทำนิติกรรมได้ ถ้าโรงเรียนไม่เป็นนิติบุคคลก็ทำนิติกรรมสัญญาไม่ได้เพราะการทำนิติกรรมผูกพันด้วยตัวบุคคลที่ทำไม่ผูกพันหน่วยงาน

ประการที่สาม การให้ความสำคัญกับโรงเรียน ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษา มีผลในเชิงสังคมจิตวิทยาสูง คือ ทำให้สังคมเกิดความรู้สึกที่โรงเรียนได้รับความสำคัญมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งขึ้น

ประการที่สี่ การสร้างความพร้อมสำหรับการกระจายอำนาจการเป็นนิติบุคคลนั้น ก็เหมือนกับที่โรงเรียนบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่ใช่เด็กเล็กที่ต้องอยู่ในความดูแลของคนอื่น ซึ่งต้องรอรับคำสั่ง และคิดเองไม่เป็น การปฏิรูปโครงสร้างและกระจายอำนาจให้โรงเรียนเป็นอิสระ จึงเปรียบได้กับการปลดปล่อยลูกที่โตแล้วออกสู่ทะเลเพื่อเลี้ยงชีพเอง แต่บางโรงเรียนยังไม่กล้าที่จะบริหารเอง ดังนั้น ความเป็นนิติบุคคลจึงเปรียบได้กับลมส่งท้ายที่จะช่วยให้ออกทะเลอย่างมั่นใจ ไม่กังวลมาอยู่แค่ลมปากอ่าวเหมือนการปฏิรูปที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่าประโยชน์ของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลมีอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. สถานศึกษาสามารถจัดบริหารทรัพย์สินได้ดังมาตรา 59 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2. สามารถทำนิติกรรมได้

3. เป็นการให้ความสำคัญกับโรงเรียนทางด้านสังคม

4. เป็นการสร้างความพร้อมสำหรับการกระจายอำนาจการเป็นนิติบุคคล

งานกิจการนักเรียนตามกรอบแนวทางการปฏิบัติตามคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 71) ซึ่งได้วางแนวทางการปฏิบัติในการส่งเสริม

กิจกรรมนักเรียนไว้ 4 แนวทางดังนี้

1. วางแผนกำหนดแนวทางการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียนของสถานศึกษาโดยสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน
2. ดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนและส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. สรุปและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไข การส่งเสริมกิจการนักเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมเกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงระเบียบบริหารราชการของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย มีการกระจายอำนาจสู่หน่วยงานระดับปฏิบัติ ลดความซ้ำซ้อนของงาน มีการบริหารงานอย่างอิสระ กล่องตัว เกิดความโปร่งใส และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เมื่อสถานศึกษาเป็นนิติบุคคล ทุกฝ่ายต้องต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบงานใหม่ ด้วยการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย นำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษามีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดและทฤษฎีดังนี้คือ

4.1 แนวคิดและทฤษฎีของเดมมิ่ง W. EDWARDS DEMING

การบริหารคุณภาพวงจรเดมมิ่ง (The Demming cycle) แนวคิดของวัฏจักร PDCA นี้ วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ต (Walter Shewhart) เป็นผู้พัฒนาขึ้น เป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 และ เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง (Edward Demming) หรือวงจรบริหารคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) แห่งการบริหารคุณภาพ ฮิโตชิ คูเม (Hitoshi Cume) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ PDCA ซึ่งเป็นกิจกรรมพื้นฐานในการบริหารคุณภาพนั้น มิใช่เพียงแต่การปรับผลลัพธ์ที่เบี่ยงเบนออกไปจากเกณฑ์มาตรฐานให้กลับมามีอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องการเท่านั้น แต่เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงในแต่ละรอบของ PDCA อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ และมีการวางแผน PDCA ที่มีมาตรฐานสูงขึ้นเรื่อยๆ (วิภา ต่างสาร, 2547 : 25-27)

วงจร PDCA มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan - P)

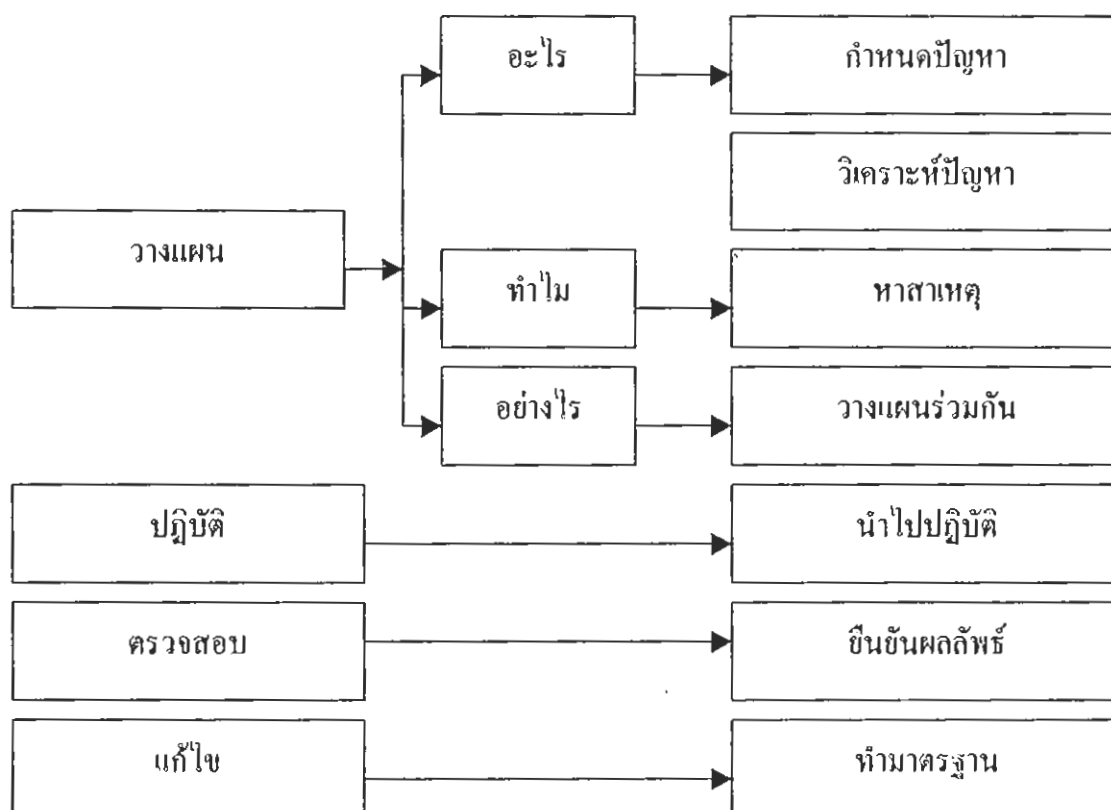

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do - D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติการ (Check - C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Action - A)

ดั่งภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 วงจรคุณภาพ PDCA

ศุภชัย อาชีวะระงับโรค (2547 : 9 - 21) นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวงจร PDCA เริ่มขึ้นครั้งแรกโดยนักสถิติ Walter Shewhart ซึ่งได้พัฒนาจากการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติ Bell Laboratories ในสหรัฐอเมริกาเมื่อทศวรรษ 1930 ในระยะเริ่มแรก วงจรดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “วงจร Shewhart” จนกระทั่งทศวรรษที่ 1950 ได้มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวางโดย W. Edwards Deming ปรมาจารย์ทางการจัดการบริหารคุณภาพหลายคนจึงเรียกวงจรนี้ว่า “วงจร Deming”

โครงสร้างวงจร PDCA ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนวางแผน (Plan)

ขั้นตอนวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้ศึกษาจะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วกำหนดทางเลือกในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

การวางแผนยังช่วยให้สามารถคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัตถุดิบ ชั่วโมงการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้เป็นต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการโดยไม่สร้างมูลค่าเพิ่มใด ๆ เลย ผู้บริโภคเองก็ไม่ต้องการที่จะเสียเงินเพิ่มเติมเพื่อชดเชยต้นทุนที่สูงขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ในที่สุด องค์กรก็จะสูญเสียความสามารถทางการแข่งขันในตลาด

ข้อดีของการวางแผน

1. การวางแผนเป็นวิธีการตัดสินใจและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
2. การวางแผนเป็นการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้และทักษะ โดยการประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อให้ทราบถึงสถานะในปัจจุบัน และสิ่งที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จ
3. การวางแผนช่วยให้เห็นสภาวะการณ์เสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
4. การวางแผนช่วยแยกแยะอุปสรรคและโอกาสให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถพิจารณาความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ
5. การวางแผนช่วยชี้วิธีการเปลี่ยนโอกาสให้เป็นเป้าหมายที่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ภายในช่วงเวลาที่กำหนด

6. การวางแผนช่วยให้เราคิดถึงอนาคตตามความเป็นจริงแทนที่จะเป็นการเพ้อฝัน

โดยสรุปแล้ว การวางแผนช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้ และทักษะอย่างลงตัว โดยทั่วไปการวางแผนมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

ประเภทที่ 1 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต บางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลย แต่เป็นการเตรียมความพร้อมของเราสำหรับสิ่งนั้น เป็นต้นว่า

- 1.1 การเตรียมความพร้อมสำหรับอากาศที่แปรปรวน
- 1.2 การส่งเสริมการตลาด
- 1.3 การดำเนินโครงการส่งเสริมผลผลิตในบริษัท

ประเภทที่ 2 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ในการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดในอนาคตได้ด้วยการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปัจจุบัน เป็นต้นว่า

2.1 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดี

2.2 การลดของเสียที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต

2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (Do)

ขั้นตอนการปฏิบัติ คือ การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินในทิศทางที่ตั้งไว้หรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบด้วย ไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้ายเพื่อดูความคืบหน้าที่เกิดขึ้น หากเป็นการปรับปรุงงานในหน่วยงาน ผู้บริหารต้องการทราบความคืบหน้าที่แน่นอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าโครงการปรับปรุงเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

3. ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check)

ขั้นตอนการตรวจสอบ คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แต่ขั้นตอนนี้จะถูกมองข้ามเสมอ การตรวจสอบทำให้ทราบว่า การปฏิบัติในขั้นตอนที่สอง สามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญคือต้องรู้ว่าการตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนต่อไป

4. ขั้นตอนการดำเนินการใช้ให้เหมาะสม (Act)

ขั้นตอนการดำเนินการใช้ให้เหมาะสมจะพิจารณาได้จากผลที่ตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้ หรือไม่เป็นไปตามที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรก ก็ให้นำแนวทาง หรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ซึ่งอาจจะหมายถึง สามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิมหรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

4.1 มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้

4.2 ใช้ความพยายามให้มากกว่าเดิม

4.3 ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

4.4 เปลี่ยนเป้าหมายใหม่

ผ่องศรี สมชา (2544 : 65) กล่าวว่า การปฏิบัติงานให้เกิดผลโดยใช้กระบวนการทำงานที่มีคุณภาพและการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จจะต้องอาศัย PDCA ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) เริ่มจากพิจารณาบททวนเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษา และเกณฑ์การพัฒนาของโรงเรียน จัดทำมาตรฐานรวมของโรงเรียน มาตรฐานการปฏิบัติงานของ ฝ่าย/หมวด/งาน และมาตรฐานการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล

2. การลงมือทำ (Do) ในแต่ละฐานที่ตนเกี่ยวข้อง (ผู้บริหารปฏิบัติตามมาตรฐานของ โรงเรียนหัวหน้าฝ่าย/หมวด/งาน ครูปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานแต่ละบุคคล) เพื่อให้ เกิดการปฏิบัติงานไปสู่มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3. การตรวจสอบ (Check) มีการทบทวนการปฏิบัติงานตามมาตรฐานในระดับบุคคล มีการประชุมเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานตามมาตรฐานในระดับฝ่าย/หมวด/งาน และภาพรวมของ โรงเรียน

4. การปรับปรุง/พัฒนา (Action) มีการนำเสนอผลงาน เพื่อการปรับปรุง/พัฒนาให้ถึง เกณฑ์มาตรฐานสากล

สำหรับขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ และขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุง/พัฒนา ควรจะมีชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อกำกับ ดูแล ตรวจสอบ และประเมินผล

บรรจง จันทมาศ (2546 : 7-8) นำเสนอขั้นตอนการทำงานของวงล้อ PDCA เป็นขั้นตอน ที่จำเป็นต้องปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง ไม่สิ้นสุด คือ Plan – Do – Check – Act โดยมีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมแผนงาน (Plan) ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญต้องนำมาพิจารณา คือ

1.1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน และกำหนดคุณลักษณะที่จะใช้ควบคุมลงไป ด้วย

1.2 กำหนดเป้าหมายที่สามารถวัดได้

1.3 กำหนดวิธีการทำงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

1.4 กำหนดว่า จะทำอะไร ที่ไหน โดยใคร เมื่อไร ทำไม และด้วยวิธีใด คือ

5 W 1 H (What, When, Who, Why, and How)

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติตามแผน (Do)

2.1 ทำการศึกษาและฝึกอบรมให้เข้าใจวิธีการทำงานแต่ละครั้ง

2.2 ลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้

2.3 เก็บข้อมูลถึงคุณลักษณะทางคุณภาพ ตามวิธีการที่กำหนดไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบการปฏิบัติงาน (Check) เป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของ งาน และประเมิน

3.1 เพื่อตรวจสอบดูว่างานที่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่เปรียบเทียบกับเป้าหมาย

3.2 ตรวจสอบดูว่าค่าที่วัดได้ และผลที่ตรวจสอบตรงตามมาตรฐานหรือไม่

3.3 ตรวจสอบดูว่าลักษณะจำเพาะทางคุณภาพสอดคล้องกับเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) จากผลของการตรวจสอบ ถ้าพบว่าเกิดปัญหาหรือมีข้อบกพร่องขึ้น งานที่ไม่ตรงเป้าหมาย หรือทำไม่ตามแผน ให้ปฏิบัติการแก้ไขตามลักษณะของปัญหาที่พบ คือ

4.1 ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ ถ้าผลงานที่ได้รับมีการเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย

4.2 ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวน ค้นหาเหตุ แล้วทำการป้องกันแก้ไข

4.3 พัฒนาระบบหรือปรับปรุงวิธีการทำงานนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่า กระบวนการบริหารคุณภาพของเดมมิง มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน เป็นการกำหนดเป้าหมายหรือทิศทางการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพบุคลากรในหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้งานสำเร็จตามที่ต้องการ
2. การปฏิบัติ เป็นการนำทางเลือกที่ได้จากการวางแผนไปปฏิบัติ
3. การตรวจสอบ เป็นการประเมินผลงานเพื่อรับรู้สภาพของงาน เปรียบเทียบผลงานก่อนปฏิบัติ ระหว่างปฏิบัติ และหลังการปฏิบัติ มีความแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด เพื่อที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
4. การปรับปรุง เป็นแนวทางการปฏิบัติแก้ไขปัญหาต่างๆจากข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นที่ทำให้งานที่ได้ที่ไม่ตรงตามเป้าหมาย หรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน นำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ในลักษณะที่ต้องการ

จากแนวคิดและกระบวนการบริหารคุณภาพดังกล่าว โรงเรียนในฐานะเป็นองค์กรต้องพัฒนาด้วยการวางแผน โดยการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกโรงเรียน ระบบการดำเนินการ จากนั้นศึกษาปัญหาและความต้องการ กำหนดเป้าหมาย กำหนดแนวปฏิบัติ ดำเนินการวางแผน นิเทศติดตามผลประเมินผล ขยายผล และนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนต่อไป และสิ่งสำคัญต้องดำเนินการในทุกองค์ประกอบของระบบ ต้องยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และต้องให้ทุกฝ่ายร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมพัฒนา

สรุป ทฤษฎีวงจรบริหารคุณภาพ (Deming) เป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพการปฏิบัติงานโดยกำหนดเป็นขั้นตอน โดยมีการวางแผนกำหนดสิ่งที่ต้องการปฏิบัติงาน มีการดำเนินงานตามแผนให้บรรลุผลที่กำหนด มีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่โดยเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ และหากยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์

ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ หากบรรลุตามวัตถุประสงค์แล้วก็ให้ถือเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อไป

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกกับการบริหารงานกิจการนักเรียน

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่การศึกษา ลงวันที่ 7 กรกฎาคม 2546 ได้ประกาศให้เขตพื้นที่การศึกษานครนายก ประกอบด้วยท้องที่ทุกอำเภอ จังหวัดนครนายก ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองนครนายก

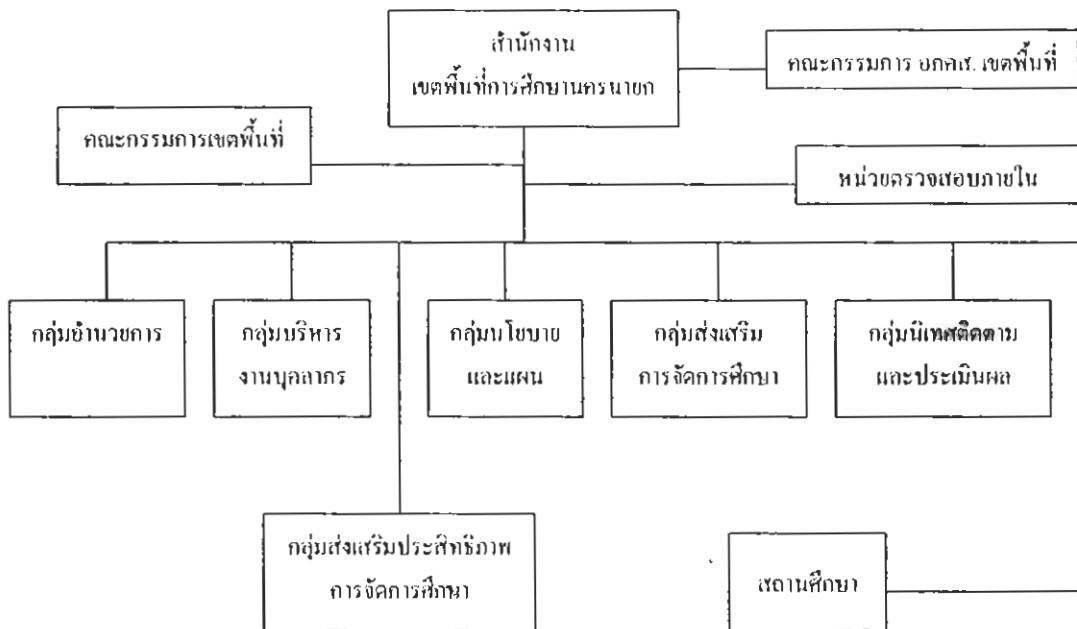
ผลจากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการและประกาศดังกล่าว ส่งผลให้มีการรวมหน่วยงาน บุคลากร คือ ศึกษาธิการจังหวัด สามัญศึกษาจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด รวมเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเขตพื้นที่การศึกษา การยุบรวมหน่วยงานทางการศึกษาดังกล่าวเข้าด้วยกัน ทำให้สถานศึกษาในสังกัดสามัญศึกษาจังหวัด และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดมารวมกัน โดยขึ้นตรงต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และในจังหวัดนครนายก ถูกประกาศให้มีเขตพื้นที่การศึกษาเพียงเขตเดียว ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก บ้านนา องครักษ์ และ ปากพลี มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 156 โรงเรียน จำแนกได้ดังนี้

อำเภอเมืองนครนายก	มีสถานศึกษาจำนวน	57	แห่ง
อำเภอบ้านนา	มีสถานศึกษาจำนวน	40	แห่ง
อำเภอองครักษ์	มีสถานศึกษาจำนวน	41	แห่ง
อำเภอปากพลี	มีสถานศึกษาจำนวน	18	แห่ง

ภารกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ในเขตพื้นที่การศึกษา มีคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล จัดตั้ง ยุบ รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย และมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย ในเขตพื้นที่การศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้จัดโครงสร้างการบริหารและจัดการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

ข้อมูลทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกปีการศึกษา 2547
ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ข้อมูลทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

อำเภอ	สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน	ข้าราชการครู	ผู้บริหาร สถานศึกษา	กรรมการ สถานศึกษา	นักเรียน	ผู้ปกครอง นักเรียน
เมืองนครนายก	57	843	57	570	15,813	11,860
บ้านนา	40	472	40	396	9,684	7,188
องครักษ์	41	428	41	405	9,085	6,814
ปากพลี	18	159	18	153	2,317	1,738
รวม	156	1,902	156	1,524	36,799	27,600

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2547 : 1-8

งานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เดิมจัดเป็นงานหนึ่งในโครงสร้างการบริหารงานโรงเรียน มีความสำคัญรองลงมาจากงานวิชาการ การดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียน ยึดระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 ซึ่งมีหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการไว้ ดังนี้

1. จะต้องเป็นไปตามนโยบายหลักของรัฐบาล ในการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเจริญและความมั่นคงของชาติ
2. จะต้องเป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและครู
5. จะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. จะต้องมิใช่โครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการและระเบียบข้อบังคับจะต้องเป็นของสถานศึกษา
7. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ในโรงเรียนเข้าร่วมรับผิดชอบดำเนินการ
8. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้องเป็นบุคคลที่ปัจจุบันอยู่ในสถานศึกษานั้น เว้นแต่วิทยากรให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น
9. การจัดให้กิจกรรมเลือกใดๆหรือไม่ ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ
10. ให้สถานศึกษาควคุมเรื่องการจ่ายเงินหรือพัสดุอื่นๆ ให้เป็นการประหยัดและเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อความมั่นคงและความปลอดภัยของชาติ
11. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมใดๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจนำมาเพื่อก่อกวนหรือกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ให้หัวหน้าสถานศึกษาสั่งยกเลิกกิจกรรมนั้น ๆ เสีย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2534 : 1-2)

ดังนั้นกิจกรรมที่จัดขึ้นส่วนใหญ่จึงเป็นกิจกรรมที่มาจากเกณฑ์การจัดกิจกรรมดังกล่าว และแนวความคิดของคณะครูในโรงเรียนเป็นหลัก หลังจากการปฏิรูปการศึกษา โครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนได้เปลี่ยนเป็น 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป งานกิจการนักเรียนได้ถูกจัดให้อยู่ในงานบริหารทั่วไป ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 มาตรา 6 และมาตรา 8 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและการจัดการศึกษาไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 7-8)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกจึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยต้องการให้โรงเรียนได้ดำเนินการโดยอิสระ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและความรวดเร็วในการดำเนินงาน และให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน พ้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทุกฝ่าย ซึ่งจะ เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานกิจการนักเรียนของสถานศึกษา และให้แต่ละโรงเรียนได้พัฒนางานกิจการนักเรียนโดยเฉพาะกิจกรรมที่สำคัญ 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการปฐมนิเทศนักเรียน กิจกรรมการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน กิจกรรมการจัดบริการสุขภาพและอนามัยนักเรียน กิจกรรมการจัดและบริการอาหารกลางวัน และกิจกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

เชื่อน ชูตินันท์ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี : ศึกษาเฉพาะกรณีสรุปได้ว่า ระดับของปัญหาในกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนมากมีปัญหาน้อย กิจกรรมที่มีปัญหามาก จำนวน 6 กิจกรรม คือ การแก้ปัญหา นักเรียนขาดเรียน การบริการนักเรียนขาดแคลน การให้ทุนการศึกษา กิจกรรมจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า และการติดตามผลนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนไปแล้ว จากการติดตามผลของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี ในโครงการ 5ป.ง. เคลื่อนที่พบปัญหาทั่วไปที่สอดคล้องกับผลการวิจัย คือปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนในเรื่องการขาดเรียน การขาดเครื่องเขียนแบบเรียน ปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครอง ต่อความยากจนของผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้เรียนหนังสือ ต้องการให้เด็กช่วยทำงานจึงขาดเรียน ผู้ปกครองในบางท้องถิ่นที่ย้ายที่ทำการ ทำให้ต้องติดตามบิดามารดาไปไม่ได้ เรียนเต็มเวลา

ปรีดา รุ่งโรจน์ (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดทำแผน แผนที่จัดทำมากที่สุด คือ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายสนองนโยบายหน่วยงานระดับเหนือ ในการจัดทำแผนผู้บริหารและบุคลากร ในโรงเรียนเป็นผู้ร่วมกันวางแผน ในด้านโครงสร้างในการบริหารส่วนใหญ่ประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ และคณะทำงานจะร่วมกันกำหนดโครงสร้าง ผู้บริหารมีหน้าที่แต่งตั้งคณะกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย หัวหน้าโครงการมีหน้าที่จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย และคณะกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยมีหน้าที่ให้คำปรึกษาคณะกรรมการนักเรียน ใน

ด้านการดำเนินการส่วนใหญ่มีการประชุมแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำงาน โดยมีหัวหน้าโครงการ และคณะกรรมการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นผู้รับผิดชอบจัด กิจกรรม สำหรับกิจกรรมทั้งหมดที่จัดแล้วประสบความสำเร็จมากที่สุด และส่งผลให้เกิดคุณธรรม ด้านการยอมรับ สามัคคีธรรม และกิจกรรมปกครองตนเองของนักเรียน ในด้านการประเมินผลส่วนใหญ่มีการประเมินผลโดยหัวหน้าโครงการ และคณะทำงานซึ่งใช้วิธีการสังเกตการประเมินผลจะประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการ หลังจากนั้นมีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการจัด กิจกรรมครั้งต่อไป ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยโดยส่วนใหญ่มีปัญหาบุคลากรมีเวลาจำกัดในการวางแผน ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการและขาดการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

วันเพ็ญ พิมพ์แดง (2533 :บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย หญิง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในโรงเรียนประเภทสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร 14 โรงเรียน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 180 คน ผลการวิจัยปรากฏว่าการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนตามการรับรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสม่ำเสมอ การปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายตามการรับรู้ของตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนมากกว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนการปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยนักเรียนหญิงปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียนมากกว่านักเรียนชาย

ศิริวรรณ ชวดขี้ (2534 : 107 - 113) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนสาธิตระดับมัธยมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการแบ่งกลุ่มนักเรียน การประชุมนิเทศ การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและรายงานเกี่ยวกับนักเรียน การจัดกิจกรรม การบริการสุขภาพและอนามัย การจัดและบริการแนะแนวและการให้ทุนการศึกษา สภาพการบริหารกิจการนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว ผู้บริหารและครูอาจารย์ เห็นว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 8 ด้าน ด้านปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร กิจการนักเรียนโดยเฉลี่ยแล้ว ผู้บริหารและครูอาจารย์เห็นว่ามีอยู่ในระดับน้อยทั้ง 8 ด้าน

สุทิน แท่นนุ้ย (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนและครู อาจารย์สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครู

อาจารย์ในสังกัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 586 คน พบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า ด้านการรับเด็กเข้าเรียน การลงทะเบียนนักเรียน การรายงานเกี่ยวกับนักเรียนและด้านการย้าย และจำหน่ายนักเรียน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีปัญหาในระดับปานกลาง

วิชัย ธรรมชาติ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนปฏิบัติกิจกรรมการบริหารงานกิจการนักเรียนครบทั้ง 4 กิจกรรมที่กำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กิจกรรมที่โรงเรียนต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 ระเบียบที่เกี่ยวข้องและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนและกิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน มีการปฏิบัติทุกกิจกรรมย่อยในระดับมากที่สุด ส่วนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน และกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับศิษย์เก่า กิจกรรมย่อยส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด ที่เหลือเป็นระดับปานกลางและน้อย ยกเว้นการจัดตั้งชุมนุมต่าง ๆ และการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าซึ่ง ไม่มีการปฏิบัติกิจกรรมย่อยที่ประเมินว่าจัดได้ดีที่สุดในแต่ละกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการสำรวจเด็กเข้าเรียนล่วงหน้า กิจกรรมการจัดอาหารกลางวัน กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยและ กิจกรรมการติดตามนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมย่อยมี ปัญหาในระดับมากที่สุด ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการดำเนินการเพื่อการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า ซึ่งมีปัญหาอยู่ในระดับมาก

เจริญ ธีราชนภาคย์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลลำปาง พบว่า ในการบริหารสุขภาพอนามัยการช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับบาดเจ็บ ด้วยการปฐมพยาบาลเป็นงานที่ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่เห็นว่าได้ปฏิบัติ ส่วนการบริหารอาหารกลางวันนั้นได้จัดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบเฉพาะด้าน ให้ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการจัดบริการอาหารกลางวันที่สะอาดและถูกหลักโภชนาการให้นักเรียนก็ได้ปฏิบัติ ที่ไม่ได้ปฏิบัติ ได้แก่ จัดหาเครื่องล้างจานมาช่วยล้างภาชนะต่าง ๆ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริการอาหารกลางวันด้วย สำหรับการบริการแนะแนวที่ปฏิบัติ ได้แก่ การวางแผนปฏิบัติงานการบริการแนะแนว เก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เชิญวิทยากรมาแนะแนวทางการศึกษาต่อในระดับมัธยมแก่นักเรียน และประเมินผลการปฏิบัติงานบริการแนะแนว ส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ จัดให้มีห้องแนะแนวเป็นเอกเทศ และจัดหาครูแนะแนวทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่นักเรียน

คำรณ เกตุชัย, วรรณมา พวงนิล และสุรัชย์ แคลนกระโทก (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนด้านการสร้างวินัยในตนเองของนักเรียน

มัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียน ด้านการสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่สร้างขึ้นและทดลองใช้ เป็นเครื่องมือหรือวิธีการอีกแบบหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการบริหารนักเรียนและพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียน ด้านการสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนในขั้นตอนการดำเนินงาน ให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนด้วยตนเอง

สุนทรีย์ ศรีสังวาลย์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ด้านการวางแผน โรงเรียนกำหนดแนวทางการดำเนินงานจากหลักสูตรและคู่มือการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยส่งเสริมความสามารถพิเศษด้านดนตรี กีฬาและศิลปะ สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่าควรให้นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน และมีการสำรวจความต้องการของนักเรียน กำหนดปฏิทินปฏิบัติกิจกรรม จัดหางบประมาณสนับสนุนและจัดทำข้อมูลสารสนเทศ

ด้านการดำเนินงานตามแผน นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง มีวัสดุอุปกรณ์ และสถานที่เพียงพอ สำหรับข้อเสนอแนะควรให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ด้านการตรวจสอบประเมินผล ใช้ข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน มีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของครู มีการวัดผล ประเมินผลตามสภาพที่แท้จริงทุกครั้งที่ได้จัดกิจกรรม และสิ้นปีการศึกษา

ด้านการปรับปรุงพัฒนา มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน สำหรับข้อเสนอแนะเห็นว่า ควรนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรม ควรประชุมคณะครูและผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการแจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองและชุมชนรับทราบ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนพหุรวมได้ดังนี้

จอห์น (John, 1979) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กิจกรรมนอกห้องเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง ที่เพนน์ซิลวาเนีย ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทั้งสองประเภทไม่ได้ปฏิบัติตามแนวทางที่เสนอแนะไว้ในหนังสือการบริหารกิจการนักเรียน โดยพยายามกำหนดแนวปฏิบัติกันเอง ดังนี้

1. ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียน ครูหรือผู้ปกครองเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาปรัชญาและนโยบายในการจัดกิจกรรมนักเรียน
2. ไม่มีการชี้แจงปรัชญาและนโยบายเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักเรียนเป็นลายลักษณ์อักษร

3. ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในอย่างเต็มที่ทางด้านการเงิน
4. ไม่เปิดโอกาสให้มีการฝึกอบรมครู ฝ่ายกิจกรรมนักเรียนอย่างกว้างขวาง
5. ไม่ดำเนินการประเมินผลกิจกรรมตามคู่มือที่กำหนดไว้

ลินคอล์น (Lincoln, 1981) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวปฏิบัติในปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารกิจกรรม 2 ประการ คือ

1. ค่าใช้จ่ายต่อหัว ในการจัดกิจกรรมนักเรียนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ 40 ปีที่แล้ว แต่เป็นการเพิ่มที่วัดได้ยาก เพราะค่าครองชีพก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

2. ปัญหาความแตกต่างระหว่างรายรับต่อหัว และรายจ่ายต่อหัวของนักเรียนในกลุ่ม การลงทุนสำหรับกิจกรรมนักเรียนให้เพิ่มขึ้นสูงสุดในโรงเรียนขนาดเล็ก

อลัน (Alan, 1983) ได้ศึกษาเพื่อที่จะวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาความปลอดภัยของโรงเรียน ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับนโยบายด้านระเบียบวินัย และการใช้วินัยของแต่ละโรงเรียน เพื่อที่จะประเมินผลความสัมพันธ์กับปริมาณความสูญเสียของทรัพย์สิน โรงเรียนผลการวิจัยพบว่ามีข้อค้นพบที่ไม่ได้เป็นไปตามข้อสมมติฐาน คือ

1. อัตราการไล่่ออกและการพักการเรียนในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งการแจ้งเตือนที่ไม่พบว่ามีมาตรการเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายของทรัพย์สินโรงเรียนในระดับที่สูงขึ้น

2. การเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัย คือ เมื่อใช้อำนาจบังคับมากขึ้นในโรงเรียน ทำให้ระดับความเสียหายลดต่ำลง

นอกจากนั้นมีข้อค้นพบที่สำคัญอื่น ๆ อีก ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและผลที่ตามมาอย่างเฉียว ยังไม่มีผลเพียงพอต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน

2. ความยุติธรรมของกฎระเบียบไม่มีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน

3. การเข้มงวดในกฎระเบียบ ปรากฏผลว่า มีนัยสำคัญและเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเสียหายของทรัพย์สินโรงเรียน เมื่อมีการนำมาใช้อย่างเข้มงวดกวาดขัน

ทัศนะในทางบวกของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน เพื่อนในชั้นเรียน และอาจารย์ใหญ่มีส่วนสัมพันธ์กับการลดความเสียหายของทรัพย์สินของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญ

แซมมิลอน (Sammieron, 1986) ได้ศึกษาเพื่อสนับสนุนสมมติฐานที่ว่าการรักษาระเบียบวินัยของครูจะลดช่วงเวลาการทำงานของนักเรียนลงมากกว่าการไม่รักษาระเบียบวินัยของครู วิธีดำเนินการวิจัยใช้ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมการทำงาน โดยเก็บจากนักเรียนประถมปีที่ 3 จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งจำนวน 18 ห้องเรียน ซึ่งครูใช้ระเบียบวินัย และอีกกลุ่มหนึ่งจำนวน 18 ห้องเรียน ซึ่งครูไม่ได้ใช้ระเบียบวินัย และเก็บข้อมูลด้านเชื้อชาติ

ความสามารถในการอ่าน อิทธิพลของพ่อแม่ สถานภาพทางสังคม- เศรษฐกิจ โดยรวบรวมจากนักเรียน จำนวน 687 คน ผลการวิจัยพบว่า ทั้งสองกลุ่มมีระดับการทำงานต่างกัน นักเรียนในชั้นที่ไม่ใช้ระเบียบวินัยบังคับมีช่วงเวลาการทำงาน 12.5% ของเวลาที่สังเกตทั้งหมด นักเรียนในชั้นที่ใช้ระเบียบวินัยมีช่วงทำงานเพียง 5% เท่านั้น พฤติกรรมการทำงาน 9% เกิดจากสติปัญญาที่แตกต่างกัน นอกจากนั้น 3% ของพฤติกรรมการทำงานเกิดจากคุณสมบัติของครู ไม่ว่าจะขนาดตัวแปรอื่น ๆ จะใหญ่ขนาดไหน ก็ยังถือว่าไม่สำคัญมากไปกว่าการนำเอาระเบียบวินัยไปใช้ในห้องอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะแม้แต่ครูที่มีวุฒิและคุณสมบัติต่ำก็ยังสามารถบรรลุเป้าหมายในการให้นักเรียนสนใจในชั้นเรียนได้ ตัวแปร 2% ของพฤติกรรมทำงานเนื่องมาจากความสามารถในการอ่านของนักเรียน นักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านต่ำจะมีพฤติกรรมทำงานมากกว่านักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านสูง อย่างไรก็ตามความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านสูงและต่ำในชั้นเรียนที่ไม่ใช้ระเบียบวินัย มีความแตกต่างจากชั้นเรียนที่ใช้ระเบียบวินัยอย่างเห็นได้ชัด

สรุป จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า งานกิจการนักเรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการสำหรับสถานศึกษา และทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งหมายถึง ผู้บริหาร คณะครู กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และตัวนักเรียนเอง การบริหารงานกิจการนักเรียนจึงจะประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง

7. สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน พบว่า ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนกระบวนการ กิจกรรมรวมทั้งข้อเสนอแนะของหน่วยงานและนักวิชาการเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติการส่งเสริมงานกิจการนักเรียน ได้แก่ กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2533 : 24) ; ศิริวรรณ ชวดยิ่ง (2534 : 24, 107-133) ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540ก : 108-133) ; วิภา ส่างสาร (2547 : 25-27) ; สุขชัย อาชีวะระงับโรค (2547 : 9-21) และ สุนทรี ศรีสังวาลย์ (2546 : บทคัดย่อ) นำมาสังเคราะห์และบูรณาการ จัดลำดับขั้นตอนและกระบวนการสามารถสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติการ ส่งเสริมงานกิจการนักเรียนที่นำไปกำหนดเป็นกรอบความคิดในการวิจัยได้ 5 กิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมการปฐมนิเทศนักเรียน 2) กิจกรรมการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน 3) กิจกรรมการจัดบริการสุขภาพและอนามัยนักเรียน 4) กิจกรรมการจัดและบริการอาหารกลางวัน 5) กิจกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย